

Hevostallityöryhmän raportti

Helsinki 2008

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Ympäristöministeriö

Taitto: Ainoliisa Miettinen
Kansikuva: Iiris Hagman, 6 v.

Helsinki 2008

ESIPUHE

Asuntonministeri Jan Vapaavuori asetti 17.10.2007 työryhmän selvittämään hevostalouteen liittyviä maankäytön, rakentamisen ja ympäristönsuojelun ohjaustarpeita. Työryhmään nimettiin edustajia Suomen Kuntaliitosta, Suomen Ratsastajainliitosta, maa- ja metsätalousministeriöstä, Pirkanmaan ympäristökeskuksesta ja ympäristöministeriöstä. Työryhmä kuuli työnsä aikana ympäristöhallinnon, kuntien ja hevosalan järjestöjen asiantuntijoita. Lisäksi työryhmä tutustui eri kokoihin talleihin ja järjesti alan toimijoille suunnatun seminaarin.

Työryhmä keskusteli vilkkaasti hevostallien maankäytön ja rakentamisen ohjauksen tarpeesta ja hevosentpidon ympäristövaikutuksista. Keskusteltiin myös siitä, missä asioissa tarvitaan valtakunnallista ohjeistusta ja mistä asioista on syytä päättää paikallisella tasolla. Huomiota kiinnitettiin myös eri ohjausvälineiden soveltamisen alaan. Maankäytön suunnittelua pidettiin tärkeänä välineenä eri toimintojen yhteensovittamisessa ja hevosella liikkumisen edellytysten parantamisessa. Todettiin myös, että eri toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa sekä erityisesti aloittelevien talliharrastajien ja -yrittäjien asiantuntemuksessa on parantamisen varaa.

Työryhmän käsityksen mukaan ei ole mahdollista antaa valtakunnallisia normeja esimerkiksi tallien ja naapurikiinteistöjen sopivista etäisyyksistä. Sen sijaan työryhmä antaa suosituksia maankäytön suunnittelun, rakentamisen ohjauksen ja ympäristönsuojelun periaatteista. Työryhmä korostaa paikallisten tarpeiden ja olosuhteiden huomioon ottamista, eri välineiden tarkoituksenmukaista käyttöä ja laadinnan aikaista vuorovaikutusta. Eri toimintojen yhteensovittamisen ja ympäristöhaittojen ehkäisyn lisäksi on syytä kiinnittää huomiota hevosella liikkumisen pelisääntöjen selkeyttämiseen. Hevostallien suunnittelua, rakentamista ja ympäristövaikutuksia koskevan tiedon välittämisen tarve on myös ilmeinen, samoin eri toimijoiden välisen yhteistyön parantaminen.

Helsingissä, 18.6.2008

Anne Jarva

Leena Eränkö

Tarja Haaranen

Tauno Junttila

Pekka Lukkarinen

Seppo Mäkinen

Fred Sundwall

Katri Nuuja

SISÄLLYS

Esipuhe	3
Tiivistelmä	7
1 Toimeksianto	10
2 Lähtökohtia	12
2.1 Hevostalouden ja -harrastuksen nykytilasta.....	12
2.2 Esiin tulleita ongelmia	13
2.3 Hevostalouden maankäyttöä ja rakentamista koskevia tarpeita.....	14
2.4 Hevostenpidosta mahdollisesti aiheutuvia ympäristövaikutuksia	15
3 Lainsäädäntöä, määräyksiä ja ohjeita	17
3.1 Maankäytön ja rakentamisen ohjaus	17
3.2 Ympäristönsuojelu ja terveydensuojelu.....	19
3.3 Eläinsuojelu	21
3.4 Ulkoilu, liikunta ja jokamiehenoikeudet.....	22
4 Ohjaustarpeet ja -tavoitteet	24
4.1 Hevostallien sijoittuminen ja suhde muuhun maankäyttöön.....	24
4.2 Rakennuspaikkaa ja rakentamista koskevia vaatimuksia	25
4.3 Hevostalleista aiheutuvien ympäristövaikutusten hallinta	26
4.4 Hevosten liikkuminen ja reitit	27
5 Menettelyt	28
5.1 Riittävä asiantuntemus, tietopohja ja vaikutusten arviointi	28
5.2 Vuorovaikutus ja viranomaisyhteistyö kaavan, rakennusjärjestyksen ja ympäristönsuojelumääräysten valmistelussa.....	28
5.3 Vuorovaikutus ja viranomaisyhteistyö yksittäisten hankkeiden lupamenettelyssä ja valvonnassa	29
6 Työryhmän suositukset	30
6.1 Hevosalan toimijoiden ja viranomaisten yhteistyötä lisätään	30
6.2 Hevostalous ja -harrastus otetaan huomioon kaavoituksessa.....	31
6.3 Paikalliset tarpeet ja olosuhteet rakennusjärjestysten ja ympäristönsuojelumääräysten laadinnan lähtökohdaksi	32
6.4 Hevosella liikkumisen pelisääntöjä selkeytetään	32
6.5 Asiantuntemusta lisätään ja tietoa kartutetaan	33
Tausta-aineistoa.....	35
Liite 1. Esimerkkejä hevostalleista, rakennuspaikoista ja ympäristön hoidon käytännöistä	36
Liite 2. HÄSTSAM team. PM till Hevostallityöryhmä.....	37

Tiivistelmä

Hevostallityöryhmän (1.11.2007-30.4.2008) tehtävänä oli arvioida erityisesti pienten hevostallien maankäytön suunnittelun, rakentamisen ohjauksen ja ympäristönsuojelun kehittämistarpeita viranomaisten, hevosalan yrittäjien ja harrastajien sekä asukkaiden näkökulmasta. Työryhmän tuli myös arvioida hevostalouden maankäyttökysymyksiä, erityisesti hevostallien sijoittumista, rakentamista ja käyttöä koskevan ohjeistuksen tarvetta. Työryhmän tuli myös tarvittaessa tehdä esityksiä ohjeistuksen sisällöstä yleiskaavojen, rakennusjärjestysten ja ympäristönsuojelumääräysten tueksi.

Työryhmä kuuli työnsä aikana ympäristöhallinnon, kuntien ja hevosalan järjestöjen asiantuntijoita. Lisäksi työryhmä tutustui eri kokoisten tallien toimintaan ja ympäristöön sekä järjesti alan toimijoille, tutkijoille ja viranomaisille suunnatun seminaarin. Seminaarissa tutustuttiin alalla tehtävään tutkimukseen ja keskusteltiin työryhmän työn aikana esiin tulleista havainnoista.

Työryhmän raportissa kuvataan työn lähtökohtia ja esiin tulleita ongelmia, tehtävän kannalta keskeistä lainsäädäntöä ja ohjeistusta, ohjaustarpeita ja –tavoitteita sekä päätöksentekoon liittyviä menettelyjä. Lisäksi esitetään alan toimijoiden yhteistyön lisäämistä, kaavoituksen ja kunnallisten määräysten kehittämistä, hevosella liikkumisen pelisääntöjen selkeyttämistä sekä asiantuntemuksen lisäämistä ja tiedon kartuttamista koskevia suosituksia.

Työryhmä hahmotti työssään seuraavia haasteita ja kehittämistarpeita:

Tallien rakentamiseen liittyvät ongelmat korostuvat kaupunkien lievealueilla, joille tallien rakentaminen lisääntyy, asutus tiivistyy ja vapaa-alueet vähenevät. Kehitys on johtanut ristiriitoihin tallirakentajien, asukkaiden ja viranomaisten välillä. Ristiriidat liittyvät lähinnä haitallisiin tai haitallisiksi koettuihin ympäristövaikutuksiin ja rajoitettuihin mahdollisuuksiin liikkua hevosella tilan ulkopuolella. Hevostaloudella ja –harrastuksella on kuitenkin myös positiivisia vaikutuksia. Hevosala on kehittyvää ja työllistävää elinkeinotoimintaa. Hevosten pito ja laidunnus edistävät avoimen maaseutumaiseman ja luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Hevosharrastus on myös merkittävää nuorisotyötä.

Tallien lisääntyminen ja esiin tulleet ristiriidat ovat johtaneet tarpeeseen ohjata tallien sijoittamista, rakentamista ja toimintaa kunnallisina määräyksin. Ohjauksella pyritään maankäytön yhteensovittamiseen, naapurien asuin- ja rakentamismahdollisuuksien turvaamiseen ja ympäristöhaittojen ehkäisemiseen. Alan toimijat ovat kritisoineet määräyksiä, koska niiden arvioidaan vaikeuttavan toiminnan sijoittamista ja järjestämistä. Määräyksiä pidetään myös liian joustamattomina, eikä niiden uskota riittävästi perustuvan rakennuspaikan olosuhteisiin ja ympäristön maankäyttöön. Menettelytapojen kirjavuuteen eri puolilla maata on kiinnitetty myös huomiota.

Työryhmän käsityksen mukaan ei ole mahdollista antaa valtakunnallisia normeja esimerkiksi tallien ja naapurikiinteistöjen sopivista etäisyyksistä. Sen sijaan voidaan antaa suosituksia maankäytön suunnittelun, rakentamisen ohjauksen ja ympäris-

tönsuojelun periaatteista. Eri toimintojen yhteensovittamisen ja ympäristöhaittojen lieventämisen lisäksi on syytä kiinnittää huomiota hevosella liikkumisen helpottamiseen. Hevostallien suunnittelua, rakentamista ja ympäristövaikutuksia koskevan tiedon tarve on myös ilmeinen, samoin eri toimijoiden välisen yhteistyön parantaminen. Työryhmä päätyi suosittelemaan seuraavaa:

1. Hevosalan toimijoiden ja viranomaisten yhteistyötä lisätään

- Eri viranomaisten ja hevosalan toimijoiden välistä yhteistyötä lisätään valtakunnallisten säädösten, ohjeiden ja suositusten laadinnassa, kunnallisten määräysten laadinnassa, maankäytön suunnittelussa ja kunnan eri viranomaisten toiminnassa. (YM, MMM, Suomen Kuntaliitto, kunnat)
- Eri hallinnonalojen koulutustilaisuuksissa otetaan esiin hevostallien sijoittamiseen, rakentamiseen ja ympäristönsuojeluun sekä hyvään hevosenpitoon liittyviä asioita. Tarvitaan myös viranomaisten ja hevosalan toimijoiden yhteisiä koulutus- ja keskustelutilaisuuksia. (YM, MMM, hevosalan toimijat)
- Kuntia rohkaistaan laatimaan yhteistyössä hevosalan toimijoiden kanssa hevosostaloutta, -urheilua ja -harrastusta koskeva kehittämisohjelma maankäytön suunnittelun ja yksittäisiä hankkeita koskevan päätöksenteon pohjaksi. (Hevosalan toimijat)

2. Hevostalous ja -harrastus otetaan huomioon kaavoituksessa

- Kuntia rohkaistaan käsittelemään hevostalouden ja -harrastuksen maankäyttökysymyksiä kaavoituksessa. Kaavoituksessa voidaan ottaa huomioon alueella jo olevat toiminnat ja varautua uusien toimintojen sijoittumiseen sekä turvata riittävät vapaa-alueet ja yhteydet hevosella liikkumista varten. (Suomen Kuntaliitto, alueelliset ympäristökeskukset)
- Maankäyttö- ja rakennuslain mukaista maaseutukylien kaavoitusta kehitettäessä ja laadittaessa kaavamerkintöjä ja -määräyksiä koskevaa ohjeistusta kiinnitetään huomiota hevostalouden ja -harrastuksen tarpeisiin. (YM, Suomen Kuntaliitto)

3. Paikalliset tarpeet ja olosuhteet rakennusjärjestysten ja ympäristönsuojelun määräysten laadinnan lähtökohdaksi

- Määräysten on perustuttava paikallisiin tarpeisiin ja riittävään tietoon alueen olosuhteista. Määräyksiä laadittaessa on huomattava, että olosuhteet ja ohjauksen tarve voivat poiketa toisistaan huomattavasti kunnan eri osissa, jolloin myös määräysten tulee olla eri alueilla erilaisia. Määräysten tulee olla maankäytön ja rakentamisen ohjauksen tai ympäristönsuojelun kannalta perusteltuja ja maanomistajille kohtuullisia. Voi myös olla alueita, joilla määräyksiin ei ole tarvetta. (Kunnat)
- Määräyksiä laadittaessa tulee varmistaa, että hevosalan toimijat voivat osallistua asian valmisteluun. (Kunnat)
- Rakennusjärjestyksen määräykset voivat koskea esimerkiksi eri kokoisten tallien rakennuspaikan vähimmäiskokoa ja aitaamista sekä tallin, lantalan ja maneesin vähimmäisetäisyyksiä rakennuspaikan rajoista ja/tai naapurin asuinrakennuksesta. Määräyksiä voidaan antaa myös ratsastuskentän ja ulkoilutarhan vähimmäisetäisyyksistä, mikäli siihen on esimerkiksi asutuksen läheisyydestä tai tiiveydestä johtuvia erityisiä perusteluja. (Kunnat)
- Ympäristönsuojelumääräykset voivat koskea esimerkiksi tallin, lantalan, ulkoilutarhan, maneesin, ratsastuskentän ja laitumen etäisyyttä kaivoista, valtaojista, vesistöistä ja pohjavesialueista sekä lannan varastointia, patterointia, levittämistä ja käsittelyä. (Kunnat)

4. Hevosella liikkumisen pelisääntöjä selkeytetään

- Kaavoituksessa kiinnitetään huomiota riittävien vapaa-alueiden säilyttämiseen hevosella liikkumista varten sekä varaudutaan paikallisten ja seudullisten ratsastusreittien järjestämiseen. (Kunnat)
- Viranomaiset ja hevosalan järjestöt valmistelevat yhdessä ja jakavat tietoa siitä, miten maastossa ja yksityisteillä voidaan liikkua hevosella jokamiehenoikeuden, lainsäädännön tai sopimusten perusteella. Työssä hyödynnetään ympäristöministeriössä valmistettavaa ammattilaisen käsikirjaa jokamiehenoikeuksista. (YM, Suomen Kuntaliitto, hevosalan toimijat, MTK)
- Selvitetään mahdollisuudet suunnata valtion ja maakuntien rahoitusta seudullisten ratsastusreittien toteuttamiseen ja laaditaan reittien toteuttamista koskevat laatukriteerit (OPM, YM, TEM, MMM, maakunnan liitot, MTK)
- Selvitetään mahdollisuudet ja tarve selventää yksityistielain säännöksiä ja/tai tulkintaa hevosella liikkumisen kannalta. (LVM, YM)

5. Asiantuntemusta lisätään ja tietoa kartutetaan

- Kuntien rakennus- ja ympäristönsuojeluviranomaisten käyttöön kootaan yhteistyössä hevosalan toimijoiden kanssa tallirakentajille suunnattua materiaalia, jossa korostetaan asiantuntevan suunnittelun merkitystä ja tallien ympäristövaikutusten vähentämistä suunnittelun avulla. Materiaalissa voidaan myös kertoa niistä seikoista, joihin ennako- tai jälkivalvonnalla voidaan puuttua. (YM, Suomen Kuntaliitto, hevosalan toimijat)
- Hevosalan toimijat lisäävät erityisesti aloittelevien hevosharrastajien ja yrittäjien asiantuntemusta hyvästä hevospidosta, rakentamisesta ja ulkoilualueiden käytöstä, toiminnan ympäristövaikutuksista sekä hevosella liikkumisesta ja naapureiden huomioon ottamisesta. (Hevosalan toimijat)
- Hevosalan ympäristövaikutuksista tarvitaan lisää tutkittua tietoa. Tarvitaan tietoa myös haitallisten ympäristövaikutusten lieventämisen ja myönteisten ympäristövaikutusten vahvistamisen keinoista ja hyvistä käytännöistä. Tietoa tarvitaan erityisesti lannan käsittelystä, hyödyntämisestä ja polttamisen edellytyksistä, ratsastuksen vaikutuksesta teiden ja maaston kulumiseen sekä talliympäristön hoidosta. (YM, MMM, hevosalan toimijat, tutkimuslaitokset)

1 Toimeksianto

Ympäristöministeriö asetti 17.10.2007 työryhmän selvittämään hevosalouteen liittyviä maankäytön, rakentamisen ja ympäristönsuojelun ohjaustarpeita. Työryhmän toimikausi oli 1.11.2007–30.4.2008.

Työryhmän työn taustalla on hevosharrastuksen lisääntyminen, joka on johtanut erityisesti pienten ratsastustallien kasvavaan rakentamistarpeeseen. Hevostalleja halutaan rakentaa yhä useammin sellaisille alueille, joilla on myös muuta rakentamisen painetta. Tallien rakentaminen ja ratsastustoiminta on joissakin tapauksissa aiheuttanut hevosharrastajien, ympäristön asukkaiden ja viranomaisten välisiä ristiriitoja. Ristiriidat ovat koskeneet muun muassa hevosalouden ympäristö- ja terveystaittoja, tallin rakennuspaikan ja laidunalueiden kokoa sekä rakennuspaikan etäisyyttä muista kiinteistöistä.

Ristiriitojen ratkaisemiseksi eräät kunnat ovat ottaneet tai suunnitelleet ottavansa yleiskaavaan, rakennusjärjestykseen tai ympäristönsuojelumääräyksiin ratsastustalleja ja hevosten pitoa koskevia määräyksiä. Hevosharrastajat ja hevosalan järjestöt ovat pitäneet määräyksiä joissakin tapauksissa toiminnan kannalta epätarkoituksenmukaisina, tarpeettomina ja haitallisina. Erityistä huomiota on herättänyt Uudenmaan ympäristökeskuksen omaa toimintaansa varten laatima muistio hevosallien rakentamisen ehdoista. Muistiota on pyritty soveltamaan myös Uudenmaan ympäristökeskuksen toimialueen ulkopuolella, koska valtakunnallisia ohjeita asiasta ei ole. Hevosallien rakentamiseen ja hevosalouteen liittyvät kysymykset ovat tulleet esiin myös useissa eduskunnan kirjallisissa kysymyksissä.

Työryhmän tehtävänä oli:

1. kartoittaa hevosalouteen, erityisesti pienten hevosallien rakentamiseen, hevosten pitoon ja ratsastustoimintaan, liittyviä maankäytön suunnittelun, rakentamisen ohjauksen ja ympäristönsuojelun kehittämistarpeita viranomaisten, hevosalan yrittäjien ja harrastajien sekä asukkaiden näkökulmasta
2. arvioida hevosalouden maankäyttökysymyksiä, erityisesti hevosallien sijoittamista, rakentamista ja käyttöä koskevan ohjeistuksen tarvetta ja tehdä tarvittaessa esityksiä ohjeistuksen sisällöstä yleiskaavojen, rakennusjärjestysten ja ympäristönsuojelumääräysten laadinnan tueksi.

Työryhmän puheenjohtajana toimi yliarkkitehti Anne Jarva ympäristöministeriöstä. Jäseninä olivat ylitarkastaja Pekka Lukkarinen ja ylitarkastaja Tarja Haaranen ympäristöministeriöstä, ylitarkastaja Tauno Juntila maa- ja metsätalousministeriöstä, maankäyttöpäällikkö Seppo Mäkinen Pirkanmaan ympäristökeskuksesta, ympäristölakimies Leena Eränkö Suomen Kuntaliitosta sekä pääsihteeri Fred Sundwall Suomen Ratsastajainliitto ry:stä. Työryhmän sihteerinä toimi ylitarkastaja Katri Nuuja ympäristöministeriöstä sekä pysyvinä asiantuntijoina ylitarkastaja Pekka Tuunanen ympäristöministeriöstä ja toimitusjohtaja Pekka Soini Suomen Hippos ry:stä.

Työryhmän kuuli työssään seuraavia ympäristöhallinnon, kuntien, hevosalan järjestöjen ja muiden tarpeellisten tahojen asiantuntijoita: suunnittelija Johan Sundberg Uudenmaan ympäristökeskuksesta, lupa-arkkitehti Juha-Pekka Riuttamäki Kirkkonummen kunnasta, vs. ympäristötarkastaja Paula Alahelisten Kirkkonummen kunnasta, ratsastuksenopettaja Tarja Teräväinen Kirkkonummen Pro Ratsastus ry:stä, eläinlääkintötarkastaja Kai Pelkonen ja yliarkkitehti Raija Seppänen maa- ja metsätalousministeriöstä, kaavoitusarkkitehti Kaisa Sippola Ilmajoen kunnasta ja lakimies Ulla Hurmeranta Suomen Kuntaliitosta.

Lisäksi työryhmä järjesti toimikautensa loppuvaiheessa alan toimijoille, tutkijoille ja viranomaisille suunnatun seminaarin, jossa käsiteltiin työryhmän toiminnassa esiin tulleita havaintoja ja tutustuttiin alalla tehtävään tutkimukseen (HÄSTSAM-projekti). Seminaariin osallistui yhteensä 42 henkilöä, jotka edustivat mm. hevosalan järjestöjä ja yhdistyksiä, tutkimuslaitoksia sekä kuntien ja valtion viranomaisia.

2 Lähtökohtia

2.1

Hevostalouden ja -harrastuksen nykytilasta

Hevostalous on Suomessa sekä elinkeino- että harrastustoimintaa, joka kasvaa koko ajan. Myös hevosten määrä lisääntyy. Vuoden 2007 lopun tietojen mukaan Suomessa on yhteensä yli 70 000 hevosta, noin 35 000 hevosen omistajaa ja noin 15 000 tallia.

Ratsastusharrastus on kasvanut voimakkaasti erityisesti kaupunkien läheisyydessä ja ratsastuksen harrastajia on noin 140 000. Hevostalouden muita muotoja ovat ratsastus- ja raviurheilu sekä hevosten kasvatus, hoito ja valmennus. Ravikilpailuissa kilpailee vuosittain noin 9 000 hevosta ja ponia. Kilpailevia ratsuja on noin 7 000. Eri rotuisia hevosia syntyy Suomessa vuosittain vajaat 4000. Suomessa jalostettua, vuonna 1907 kantakirjan saanutta suomenhevosta käytetään enenevässä määrin myös ratsu- ja yleishevosena. Hevosia käytetään lisäksi matkailutoiminnassa sekä harrastuksenomaisesti tai osana valmennusta myös maa- ja metsätaloustöissä.

Hevostaloudella ja -harrastuksella on positiivisia aluetaloudellisia, ympäristöllisiä ja sosiaalisia vaikutuksia. Hevostalouden eri muodoilla on merkittävä rooli maaseudun yritystoiminnassa. Hevosten pito ja laidunnus edistää avoimen maaseutumaisen ja luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Hevosharrastus on myös merkittävää nuorisotyötä.

Kolmannes talleista on hevoskasvatusta ja toinen kolmannes ravivalmennustoimintaa harjoittavia. Noin neljännes talleista on yritysmäisiä ja niissä on yleensä vähintään kuusi hevosta. Ratsastajainliiton hyväksymiä ratsastuskouluja ja harrastetalleja oli vuoden 2007 lopussa 274. Muita ratsastuspalveluja myyviä talleja on noin 600. Hevostalouden parissa työskentelee yhteensä noin 15 000 henkilöä, joista noin 5 000 päätoimisesti. Lisäksi rehuntuotanto, kauppa, rakentaminen, varustetuotanto, eläinlääkintä ja muu hevostaloutta palveleva toiminta tarjoaa työllistää noin 1 000 päätoimista ja 3 000 osa-aikaista työntekijää.

Hevostiloilla on mahdollisuus hakea eläin- ja peltoalaperusteisia maataloustukia. Tilatuen saaminen edellyttää, että tilalla on vähintään 0,3 ha peltoa ja että sillä on tukioikeuksia. Muiden peltoalaperusteisten tukien ja kotieläintukien saaminen edellyttää pääsääntöisesti kolmea hehtaaria peltoa. Peltoalan on myös oltava luonnonhaittakorvauksessa tai ympäristötuessa tukikelpoista, jos näitä tukia haetaan. Kolmen hehtaarin peltoalavaatimuksesta voidaan myöntää poikkeuslupa erityisistä syistä, ei kuitenkaan harrastusluonteisessa eläintenpidossa. Monen hevostallin ongelmana maataloustukien saannissa onkin vaadittua pienempi peltoala ja se, että pelto- tai laidunalueet eivät ole tukikelpoisia.

Hevoskasvatusta tuetaan myös valtion totopeliosuudesta. Tästä pääosa ohjautuu ns. kasvattajapalkintoina raviradoilla menestyneille ravihevosille. Hevosalan yritystoimintaan voi tietyin edellytyksiin hakea myös maaseudun kehittämishjelman

mukaisia yritystukia. Vuonna 2005 rakennetukilain tai maaseudun kehittämislain mukaista tukea sai 180 hevostallia ja 50 maneesia.

2.2

Esiin tulleita ongelmia

Hevostallien, erityisesti pienten harrastustallien lisääntyminen kaupunkien lievealu-eilla on aiheuttanut ristiriitoja tallirakentajien, asukkaiden ja viranomaisten välillä. Tallien ympäristövaikutukset ovat herättäneet keskustelua ja painetta säädellä tallirakentamista kuntien rakennusjärjestyksissä ja ympäristönsuojelumääräyksissä. Toisaalta alan kasvumahdollisuudet ovat muodostuneet rajallisiksi juuri asutuskeskusten lähistöllä, jossa kysyntää esimerkiksi ratsastustoiminnalle on eniten. Hevostalouden huomioon ottaminen kaavoituksessa on noussut esiin eri toimintojen yhteensovittamisen, hevostalouden edellytysten turvaamisen ja ympäristövaikutusten hallinnan näkökulmasta.

Kuntien ja valtion ympäristöviranomaisiin on otettu yhteyttä tai valitettu erityisesti lantaloihin ja lannankäsittelyyn liittyvistä asioista, kuten lantakasoista, hajuista ja vesien pilaantumisesta. Myös tarhojen epäsiistiin ulkonäköön on kiinnitetty huomiota. Monet ongelmista liittyvät pieniin talleihin, joiden haltijoilla ei ole riittävää tietoa tai kokemusta hyvästä hevosenpidosta. Kyse saattaa olla pikemminkin määräysten, ohjeiden ja hyvien käytäntöjen noudattamatta jättämisestä kuin niiden puutteesta. Ongelmien taustalla saattaa olla myös tallin sijoittuminen varsin lähelle olemassa olevaa asutusta tai liian pienelle rakennuspaikalle. Ongelmia voi syntyä myös silloin, kun olemassa olevan toiminnan luonne muuttuu esimerkiksi lisärakentamisen vuoksi tai jos harrastusluonteinen toiminta muuttuu yritystoiminnaksi.

Tallien omistajien ja hevosten käyttäjien näkökulmasta ongelmia liittyy mahdollisuuksiin liikuttaa hevosta tallialueen ulkopuolella. Ympäristön maanomistajien kanssa ei aina ole päästy sopuun mahdollisuudesta käyttää naapurin alueita tai yhteisiä teitä ratsastukseen. Myös siitä, missä määrin jokamiehenoikeudella saa liikkua toisen maalla on epäselvyyttä. Erityisesti tämä koskee yritysmäistä ratsastustoimintaa. Hevosten liikuttaminen teillä tai virkistykseen käytetyillä reiteillä saattaa aiheuttaa vaaratilanteita sekä ratsastajille ja hevosille että muille liikkujille.

Joidenkin kuntien rakennusjärjestyksiin on otettu tai on harkittu otettavaksi tallien rakennuspaikkojen kokovaatimuksia ja määräyksiä tallien ja niihin liittyvien muiden rakennelmien tai toimintojen etäisyyksistä kiinteistön rajasta tai naapurien asuinrakennuksista. Määräyksiä on perusteltu naapurien asumisolosuhteiden ja rakentamismahdollisuuksien säilyttämisellä sekä ympäristöhaittojen ehkäisyllä. Ympäristöhaittojen ehkäisemistä koskevia määräyksiä on voitu ottaa myös kunnan ympäristönsuojelumääräyksiin.

Rakennusjärjestysten ja ympäristönsuojelumääräysten määräyksiä on kritisoitu siitä, että ne joissakin tapauksissa vaikeuttavat toiminnan sijoittumista ja järjestämistä rakennuspaikalla. Määräyksiä pidetään myös liian joustamattomina, ainakin silloin, jos niitä sovellettaessa ei riittävästi kiinnitetä huomiota rakennuspaikan olosuhteisiin ja ympäristön maankäyttöön. On myös kysytty, miksi hevosten pitoon liittyvää rakentamista halutaan ohjata tarkemmin kuin muiden eläinten pitoon liittyvää rakentamista.

Maankäytön ja rakentamisen ohjaukseen liittyvät ongelmat sekä erityisesti pienten kuntien rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelutoimen vähäiset resurssit ovat nostaneet esiin valtakunnallisen ohjeistuksen tarpeen. Kuntien lisäksi myös alueelliset ympäristökeskukset joutuvat ottamaan kantaa tallirakentamiseen ja -toimintaan esimerkiksi kunnille antamissaan lausunnoissa. Ohjeet ovat tarpeen myös pienten

hevostallien rakentajien kannalta, koska heillä ei ole välttämättä aiempaa tai riittävää kokemusta hevosenpidosta tai siihen liittyvästä rakentamisesta ja sen ympäristövaikutuksista. Myös tietoa ympäristövaikutuksista puuttuu (esimerkiksi allergiat, melu- tai hajuhaitat, maaston kuluminen), jolloin vaikutuksia on vaikea arvioida objektiivisesti.

Alan toimijat kokevat ongelmaksi erilaiset menettelytavat eri puolella maata sekä sen, että yhdenlaisiin olosuhteisiin laadittuja ohjeita ja suosituksia pyritään sovelta- maan sielläkin, missä olosuhteet ovat aivan toisenlaiset. Ollaan myös erimielisiä siitä, millä välineillä, rakennusjärjestyksillä, ympäristönsuojelumääräyksillä vai kaavoituk- sella, hevostalouteen liittyvää rakentamista ja muita toimintoja pitäisi tai ylipäätään voidaan ohjata. Ei myöskään olla aivan varmoja siitä, mihin kaikkeen ohjausta voi- daan eri välineillä ulottaa. Tulisi miettiä, mitkä määräykset tai ”mitat” ovat todella tarpeen maankäytön yhteensovittamisen tai ympäristöhaittojen ehkäisyn näkökul- masta. Lisäksi on keskusteltu siitä, miten paljon eri asioita voidaan ohjata ennakolta lupaharkinnan yhteydessä tai mitä voidaan jättää jälkivalvonnan varaan. On koettu, että hevostalouden toiminnallista puolta on haluttu ohjata liikaakin, toisaalta liian vähän on kiinnitetty huomiota hevostalouden ja muun maankäytön yhteensovitta- miseen, kuten reittikysymyksiin. Erilaisia ohjeita kaivataan myös sen suhteen, onko kyseessä uusi hanke, olemassa olevan korjaaminen ja laajentaminen vai toiminnan luonteen muuttaminen.

On myös kiinnitetty huomiota siihen, että eräät ympäristöhaittoina esiin tulleista tapauksista ovat luonteeltaan yksityisoikeudellisia. Yksityisoikeudellisesta kiistasta on kyse esimerkiksi silloin, jos tallitoiminta aiheuttaa naapurille vahinkoa. Hyvällä suunnittelulla ja ennakkovalvonnalla voidaan vähentää naapurikiistojen mahdolli- suutta, mutta kokonaan niitä ei voida ehkäistä. Yksityisoikeudellisten kiistojen kä- sittely tapahtuu yleisissä tuomioistuimissa, jollei niistä päästä sopimukseen, ja niihin sovelletaan mm. vahingonkorvauslainsäädäntöä, kuten lakia ympäristövahinkojen korvaamisesta sekä lakia eräistä naapurussuhteista (26/1920).

2.3

Hevostalouden maankäyttöä ja rakentamista koskevia tarpeita

Hevostalouden maankäytön ja rakentamisen tarpeet vaihtelevat toiminnan laadun ja paikallisten olosuhteiden mukaan. Välttämättömiä rakennuksia ja rakenteita ovat talli, tarpeelliset varastotilat, lantala ja ulkotarha (jaloittelutarha). Tallin yhteydessä voi olla myös ulkoratsastuskenttä. Valmennus- tai ratsastuskoulutoimintaa varten tarvitaan myös maneesi. Tallin yhteyteen pyritään yleensä järjestämään myös ulkoi- lutarha.

Tallityyppejä ovat karsinatalli, pilttuutalli, pihattotalli, ulkokarsina ja ryhmäkar- sina. Toiminnan luonteen ja hevosten määrän lisäksi tallin ja sen aputilojen rakenta- miseen vaikuttavat hevosen hoitoon liittyvät erityispiirteet ja turvallisuusnäkökoh- dat sekä yksittäisten hevosten pitopaikkojen tilavaatimukset. Tärkeitä näkökohtia ovat myös riittävä ilmatila, ilmanvaihto, valaistus ja turvallisuus niin hevosten kuin ihmistenkin kannalta. Hevosten pidolle asetetuissa eläinsuojeluvaatimuksissa (14/ EEO/1998) on määräyksiä ja suosituksia muun muassa tallin sisäkorkeudesta, lat- tioista, ikkunoiden pinta-aloista, oviaukoista ja ilmanvaihdosta sekä karsinoiden ja pihatton makuuhallien koosta. Jos hevosia pidetään ryhmässä, jokaista alkavaa kymmenen hevosen ryhmää kohden on oltava käytettävissä sairaskarsina tai muu lämmitettävä tila hevosen ryhmästä erottamista ja hoitamista varten. Tallin yhtey- teen tarvitaan myös erilaisia aputiloja, kuten varastoja, tiloja rehujen käsittelyyn,

valjashuoneita ja pesutiloja. Suurissa talliyksiköissä voi olla myös erillinen hevosten kengitys- ja hoitopaikka esimerkiksi eläinlääkinnällisiä toimenpiteitä varten. Rakentamisessa on lisäksi noudatettava maankäyttö- ja rakennuslain säädöksiä ja sen nojalla annettuja määräyksiä.

Lannan varastointia varten tarvitaan yleensä lantala, jonka koko riippuu hevosten määrästä. Lantalan koosta ja rakenteista on määräyksiä ns. nitraattiasetuksessa (Valtioneuvoston asetus maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta, 931/2000). Nitraattiasetuksessa on säädetty myös siitä, milloin lantala ei tarvita.

Hevosten pidolle asetettujen eläinsuojeluvaatimusten mukaan ulkotarhojen (jaloittelutarhojen) ja laitumien on oltava riittävän tilavia muun muassa eläinten rotu, koko, lukumäärä ja aktiivisuus huomioon ottaen. Hevosten ruokintaa ja hoitoa koskevassa ProAgria Maaseutukeskusten liiton oppaassa (Saastamoinen ja Tahvanainen 2007) on yksityiskohtaisempia ohjeita tarhojen ja laitumien sijoittamisesta ja koosta. Tarhojen koko voi olla esimerkiksi 20–25 m x 50–75 m. Vastaavia kokoja on suositeltu myös ympäristöministeriön hevostallien ympäristönsuojeluohjeessa. Tarha on hyvä sijoittaa tallin läheisyyteen, mutta sen sijoitukseen ja kokoon vaikuttavat myös tarhan muoto ja maasto. Laitumen tulisi olla muodoltaan ja maastoltaan vaihteleva ja liikkumaan houkutteleva. Laidunta on hyvä varata 0,25–0,5 ha hevosta kohden laitumen kunnon ja kasvun mukaan. Tarhassa ja laitumella tulisi olla hevosille myös sään suoja, esimerkiksi katos tai tiheää metsikköä, ellei hevosia saada sisälle huonolla säällä.

Suomen Ratsastajainliitto on luokitellut ratsastuskeskukset kolmeen luokkaan: ratsastuskoulut ja harrastetallit (5–20 hevosta), ratsastuskoulut ja valmennuskeskukset (20–40 hevosta) sekä kilpavalmennus- ja koulutuskeskukset (40–100 hevosta). Niiden rakentamisen ja maankäytön tarpeet ovat suurempia kuin pienillä talleilla. Opetusta, valmennusta ja kilpailuja varten tarvitaan maneeseja ja ulkoratsastuskenttiä. Maneesin areenan koko voi tilanteesta riippuen olla 24(22) x 40(60) m, 24 x 80(90) m tai 30 x 90 m. Ulkoratsastuskentän koko voi olla 40 x 70 m, 60 x 80 m tai 60 x 100 m (kilpakenttä). Lisäksi on huomattava, että ratsastuskeskuksissa tarvitaan myös muita tiloja, kuten majoitus- ja taukutiloja sekä pysäköintitilaa. (Suomen Ratsastajainliitto ja opetusministeriö 2005).

Hevosta on tarpeen liikuttaa myös maastossa tai ratsastusteillä. Tallilta ja etenkin ratsastuskeskuksesta olisi hyvä päästä maastoon helposti ja turvallisesti. Turvallisuuden vuoksi erityisesti taajamissa ja niiden läheisyydessä hevosreittien tulisi olla erillisiä muista väylistä. Lisäksi tallien lähitienoille ja hevosten käyttämille reiteille tulisi sijoittaa hevosista varoittavia liikennemerkkejä. Pienimpienkin ratsastuskoulujen läheisyydessä tulisi olla ratsastusteitä 5–10 kilometriä ja suurten kilpavalmennus- ja koulutuskeskusten yhteydessä 20–40 kilometriä. (Suomen Ratsastajainliitto ja opetusministeriö 2005).

2.4

Hevostenpidosta mahdollisesti aiheutuvia ympäristövaikutuksia

Hevostaloudesta voi eri osapuolien kokemusten ja tutkimusten perusteella aiheutua haitallisia ympäristövaikutuksia muun muassa pinta- ja pohjavesiin, ilmaan sekä ympäristön asukkaille ja virkistyskäyttäjille. Toisaalta hevostaloudella voi olla myönteisiä vaikutuksia maiseman elävöittäjänä ja luonnon monimuotoisuuden edistäjänä.

Lannan varastoinnista ja käsittelystä sekä ulkotarhojen ja ratsastuskenttien valumavesistä voi aiheutua uhkaa pinta- tai pohjavesille etenkin, jos hevosenpito ei ole asianmukaista. Hevostenpidosta saattaa myös aiheutua hajua, karpäsiä ja pölyämistä.

Tallien ja tarhojen ulkonäkö ja ympäristön mahdollinen epäsiisteys sekä toimintaan liittyvä autoliikenne ja siitä aiheutuva melu voivat aiheuttaa ärtymystä naapurustossa ja siten vaikuttaa myös lähiympäristön asumisviihtyisyyteen. Hevosten liikuttaminen teillä ja maastossa voi aiheuttaa liikenneturvallisuuden vaarantumista ja ristiriitoja muiden teillä liikkujien tai virkistyskäyttäjien kanssa. Hevosten liikuttaminen voi aiheuttaa myös maaston ja teiden kulumista.

Vesistöjen pilaantumisen estämisen vuoksi nitraattiasetuksessa on määräyksiä lannan varastoinnista ja käsittelystä. Maa- ja metsätalousministeriö on lisäksi antanut määräyksiä ja ohjeita lantalan rakentamisesta (MMM-RMO C4). Määräysten mukainen lantala ja lannan käsittely vähentää vesistövaikutusten lisäksi hajuhaittoja ja muita hygieenisia haittoja.

Hevosten lannan kerääminen talteen ulkotarhoista ja tarpeen mukaan myös laitumilta vähentää vesistöhaittoja. Lannan poistaminen on tärkeää myös hevosten hyvinvoinnin kannalta. Ympäristöministeriön hevostallien ympäristönsuojeluohjeessa (Ympäristöministeriön moniste 121/2003) on lisäksi suosituksia ulkotarhojen etäisyydestä valtaojista sekä puroista ja muista vesistöistä. Tarhoja ja laitumia ei tulisi perustaa pohjavesialueille eikä vesistöön tai valtaojaan viettäviin rinteisiin, ellei riittävää suojavaohtoa voida järjestää. Vesistövaikutuksiin voidaan vaikuttaa myös tarhan pohjarakenteilla ja laitumen perustamisella sekä mahdollisella salaojituksella. Sama koskee maneeseja ja ulkoratsastuskenttiä.

Tallilla syntyvät jätteet on hoidettava jätelain mukaisesti. Kunnan jätehuoltomääräyksiä ja mahdollisia lajitteluelvoitteita on myös noudatettava. Tallitilojen pesusta ja hevosten pesupaikasta sekä henkilökunnan pesutiloista ja käymälöistä aiheutuvat jätevedet on johdettava vesihuoltolaitoksen viemäriin tai käsiteltävä vesilaitosten ulkopuolisten alueiden jätevesien käsittelystä annetun asetuksen mukaisesti.

Hevosenpidosta aiheutuviin pölyhaittoihin voidaan vaikuttaa sopivilla ulkotarhojen ja paikoitusalueiden pintamateriaaleilla. Meluhaittoja voidaan vähentää ajoittamalla toiminta tiettyihin vuorokaudenaikoihin ja rajoittamalla ajonopeuksia.

Hevosista aiheutuvista allergisista haitoista on vaihtelevaa tietoa. Tutkimusten mukaan eläinten kanssa työskentelevistä 40 % altistuu eläinperäiselle allergeenille 10 vuoden aikavälillä. Ennestään herkistyneille ihmisille allergisia oireita voi aiheutua jo yhdestäkin eläinkontaktista. Jotkut ihmiset voivat saada allergisia oireita myös kauempana olevista hevosta. Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan hevosallergeeneja esiintyy ulkotiloissa kuitenkin vain tallien välittömässä läheisyydessä (Emenius et al 2001). Luonnossa on ajoittain runsaasti myös muita allergeeneja, kuten eri kasvien siitepölyä.

Hevosenpidosta aiheutuvien päästöjen, kuten pölyn, hajun tai vesistö päästöjen haitallisia vaikutuksia voidaan tarvittaessa ehkäistä antamalla kunnallisia ympäristönsuojelumääräyksiä. Rakentamistapaan ja rakentamisen sijoittamiseen voidaan paikallisten olosuhteiden niin edellyttäessä vaikuttaa myös kunnan rakennusjärjestyksellä ja kaavoituksella. Kaavoituksessa voidaan myös sovittaa yhteen hevos- talouden ja muun maankäytön tarpeita ja osoittaa esimerkiksi tarpeellisia reittejä ratsastustarkoituksiin.

3 Lainsäädäntöä, määräyksiä ja ohjeita

Tässä luvussa on selostettu pääpiirteissään hevostenpitoon ja hevostalouden hankkeisiin ja hevostenpitoon sovellettavaa sääntelyä, määräyksiä ja ohjeita.

3.1

Maankäytön ja rakentamisen ohjaus

Maankäyttö- ja rakennuslaki ja -asetus

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) mukainen **kaavoitus** (maakuntakaava, yleiskaava, asemakaava) ohjaa alueidenkäyttöä. Asemakaava-alueiden ulkopuoliset alueet voivat olla **suunnittelutarvealueita**. Ne ovat alueita, joiden maankäytön tulee perustua riittävään suunnitteluun. Ensisijaisesti rakentamisen ohjauksen tulisi tapahtua asemakaavalla, mutta rakentaminen on mahdollista myös silloin, kun se perustuu kaavallista harkintaa sisältävään lupaan. Suunnittelutarveratkaisun tavoitteena on tulevan kaavoituksen vaihtoehtojen turvaaminen ja yhdyskuntarakenteen ohjaaminen suunnitellusti. Tiedetyt alueet ovat suunnittelutarvealueita suoraan MRL 16 §:n nojalla, kunta voi myös määrittää suunnittelutarvealueet rakennusjärjestyksellä tai yleiskaavalla.

Maankäyttö- ja rakennuslain 14 §:n mukaan jokaisessa kunnassa on oltava **rakennusjärjestys**. Rakennusjärjestys on osa rakentamista koskevaa normijärjestelmää. Siinä annetaan paikallisista oloista johtuvat suunnitelmallisen ja sopivan rakentamisen, kulttuuri- ja luonnonarvojen huomioon ottamisen sekä hyvän elinympäristön toteutumisen ja säilyttämisen kannalta tarpeelliset määräykset. Rakennusjärjestyksen määräykset voivat koskea esimerkiksi rakennuspaikkaa, rakennuksen kokoa ja sen sijoittumista, rakennuksen sopeutumista ympäristöön, rakentamistapaa sekä istutuksia, aitoja tai muita rakennelmia sekä rakennetun ympäristön hoitoa, vesihuollon järjestämistä ja muita niihin rinnastettavia paikallisia rakentamista koskevia seikkoja. Ne voivat olla kunnan eri alueilla erilaisia. Kunnilla on harkintavaltaa sen suhteen, millaisia määräyksiä ne rakennusjärjestykseensä ottavat. Ne eivät kuitenkaan saa olla maanomistajalle tai muulle oikeudenhaltijalle kohtuuttomia.

Rakennusjärjestystä ei sovelleta, jos asemakaavassa ja oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa tai Suomen rakentamismääräyskokoelman määräyksissä on määrätty asiasta toisin (MRL 14.4 §). Muutamissa kunnissa (esimerkiksi Nurmijärvi, Siuntio, Tuusula, Porvoo) on otettu rakennusjärjestykseen hevostalleja koskevia määräyksiä. Ne koskevat mm. eri kokoisten ja tyyppisten hevostilojen vähimmäispinta-alaa ja tallin, lantalan, tarhan ym. etäisyyksiä eri kohteisiin (esim. naapurikiinteistön raja, lähin asuinrakennus, talousvesikaivo, oja, vesistö). (ks. myös Kuntaliiton ja Ympäristöministeriön Rakennusjärjestysselvitys 2003, s. 37) Tällaisia määräyksiä koskevia

rakennusjärjestysten muutoksia on myös parhaillaan vireillä (esimerkiksi Kirkkonummi).

Rakennuksen (mm. hevostalli) rakentamiseen on oltava **rakennuslupa** (MRL 125 §). Lupa on myös tarpeen olemassa olevan rakennuksen korjaus- tai muutostyöhön, joka on verrattavissa rakennuksen rakentamiseen, rakennuksen laajentamiseen tai kerrosalaan laskettavan tilan lisäämiseen (muussa käytössä ollutta tilaa otetaan pääkäyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön). Myös rakennuksen tai sen osan käyttötarkoituksen olennainen muuttaminen vaatii rakennusluvan.

Tietyt hankkeet voivat edellyttää rakennusluvan sijasta toimenpidelupaa (MRL 126 §) (esimerkiksi aita, katos, pysäköintialue). Toimenpidelupaa edellyttävistä hankkeista on 11-kohtainen luettelo MRA 62 §:ssä. Kunta voi rakennusjärjestyksellä määrätä helpotuksista luvanvaraisuudesta siten, että tietyt hankkeet eivät ole luvanvaraisia tai että niihin sovelletaan ainoastaan ilmoitusmenettelyä (MRA 63 §).

Asemakaava-alueella rakennuspaikan sopivuus rakentamiseen ratkaistaan kaavassa, muilla alueilla tämä varmistetaan erikseen rakennuslupahakemuksen yhteydessä. Rakennusluvan edellytyksistä asemakaava-alueella säädetään MRL 135 §:ssä ja asemakaava-alueen ulkopuolella MRL 136 §:ssä. Rakennuspaikan tulee olla tarkoitukseen sovelias, rakentamiseen kelvollinen ja riittävän suuri. Lisäksi rakennukset on voitava sijoittaa riittävälle etäisyydelle kiinteistön rajoista, yleisistä teistä ja naapurin maasta (MRL 116 §, MRA 57 §). Rakennuksen tulee muun muassa soveltua rakennettuun ympäristöön ja maisemaan, täyttää olennaiset tekniset vaatimukset ja olla tarkoitustaan vastaava (MRL 117 §). Rakennusluvan edellytyksenä on myös, että rakennus soveltuu paikalle, rakennuspaikalle on käyttökelpoinen pääsytie tai mahdollisuus sellaisen järjestämiseen, että vedensaanti ja jätevedet voidaan hoitaa tyydyttävästi ja ilman haittaa ympäristölle sekä että rakennusta ei sijoiteta tai rakenneta niin, että se tarpeettomasti haittaa naapuria tai vaikeuttaa naapurikiinteistön sopivaa rakentamista (MRL 135 §, kohdat 3-6). Maakuntakaavasta tai yleiskaavasta johtuvat rajoitukset on otettava huomioon, eikä teiden rakentamisesta tai vedensaannin taikka viemäroinnin järjestämisestä saa aiheutua kunnalle erityisiä kustannuksia (MRL 136 §). Rakennuspaikan vähimmäiskooksi on lainkohdassa (MRL 116 §) asetettu 2000 neliometriä, mutta kunta voi määrätä rakennusjärjestyksellä suuremmista kokovaatimuksista. Samoin MRA 57 §:ssä asetetuista etäisyysvaatimuksista voidaan määrätä toisin rakennusjärjestyksessä tai yleiskaavassa.

MRL 16 §:n mukaisella suunnittelutarvealueella sovelletaan muiden rakennusluvan edellytysten lisäksi 137 §:ssä säädettyjä rakennusluvan erityisiä edellytyksiä: Rakentaminen ei saa aiheuttaa haittaa kaavoitukselle tai alueiden käytön muulle järjestämiselle. Se ei myöskään saa aiheuttaa haitallista yhdyskuntakehitystä. Lisäksi sen oltava sopivaa maisemalliselta kannalta eikä se saa vaikeuttaa erityisten luonnon tai kulttuuriympäristön arvojen säilyttämistä eikä virkistystarpeiden turvaamista. Rakennusluvan myöntämisedellytykset ratkaistaan tällöin ns. **suunnittelutarvekaisulla** joko rakennuslupamenettelyn yhteydessä tai erillisessä menettelyssä (MRL 137.5 §).

MRL 171.1 §:n nojalla on mahdollista erityisestä syystä myöntää **poikkeus** rakentamista tai muuta toimenpidettä koskevista säännöksistä, määräyksistä, kielloista tai muista rajoituksista. Poikkeaminen voi koskea esimerkiksi rakennuskieltoa, kaavamääräystä tai rakennusjärjestykseen sisältyvää määräystä. Pääsäännön mukaan toimivalta poikkeamisen myöntämiseen on kunnalla, MRL 171.2 §:ssä luetelluissa asioissa poikkeamispäätöksen tekee kuitenkin alueellinen ympäristökeskus. Poikkeamispäätöksen edellytyksistä säädetään MRL 172 §:ssä.

Ympäristönsuojelu ja terveydensuojelu

Ympäristönsuojelulaki ja -asetus

Ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavalla toiminnalla on oltava ympäristölupa. Luvanvaraisuus on määritelty ympäristönsuojelulaissa ja – asetuksessa (YSL 28 §; YSA (169/2000) 1 § 1 mom.). Ympäristöluvan myöntämisessä tallitoiminnan sijoittuminen ja lupamääräykset luovat yhdessä edellytykset sille, ettei hankkeesta aiheudu terveyshaittaa, merkittävää ympäristön pilaantumista eikä naapurisuuhdelaisissa tarkoitettua räsytystä. Ympäristövaikutuksia arvioitaessa on otettava huomioon myös toiminnan tavanomaisuus alueella.

Hevostalli tarvitsee ympäristöluvan, jos se on tarkoitettu vähintään 60 hevoselle tai ponille. Tätä pienempikin talli voi olla luvanvarainen, jos siitä saattaa aiheutua kohtuutonta haittaa naapureille (YSL 28 § 2 mom.). Ympäristölupa voidaan edellyttää luparajaa pienemmältä tallilta myös, jos se sijaitsee tai sijoitetaan tärkeälle tai muulle vedenhankintakäyttöön soveltuvalla pohjavesialueella (ns. I- ja II-luokan alueet) ja toiminnasta voi aiheutua pohjaveden pilaantumisen vaaraa (YSA 1 § 2 mom.). Pienten luparajan alittavien eläinsuojien, kuten taajamien pienten hevostallien haitallisia ympäristövaikutuksia voi kunnan ympäristöviranomaisen vaatia poistamaan esimerkiksi ympäristönsuojelulain 85 § perusteella. Pääsääntöisesti hevostallien ympäristöluvan käsittelee kunnan ympäristöviranomaisen (YSL 6 § ja 7 §).

Ympäristönsuojelulain 19 § mukaan kunnalla on mahdollisuus antaa tarpeellisia paikallisista olosuhteista johtuvia kuntaa tai sen osaa koskevia yleisiä määräyksiä (**kunnan ympäristönsuojelumääräykset**). Ympäristönsuojelullista tarvetta määräysten antamiseen voi olla esimerkiksi pohjavesialueilla, vesistöjen läheisyydessä tai muissa ympäristönsuojelullisesti herkissä kohteissa.

Ympäristönsuojelumääräykset voivat koskea toimia, rajoituksia ja rakennelmia, joilla ehkäistään päästöjä tai niiden haitallisia vaikutuksia; erityisesti häiritsevän tilapäisen melun tai tärinän torjuntaa; toimintojen sijoittumisen ympäristönsuojelullisia edellytyksiä asemakaava-alueen ulkopuolella; alueita, joilla ympäristön erityisen pilaantumisvaaran vuoksi on kielletty jäteveden johtaminen maahan, vesistöön tai uomaan; vyöhykkeitä tai alueita, joilla lannan ja lannoitteiden sekä maataloudessa käytettävien haitallisten aineiden käyttöä rajoitetaan; sekä vesienhoitosuunnitelmissa tarpeelliseksi todettuja vesien tilaa parantavia toimia.

Määräykset voivat tiettyjen edellytysten täytyessä olla myös normien asettamaa tasoa tiukempia. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun KHO 2006:58 mukaan kunnan ympäristönsuojelumääräyksiin ei sinänsä ollut estettä sisällyttää vaatimuksia, jotka olivat ankarampia kuin nitraattiasetukseen (931/2000) sisältyvät säännökset. Siten ei myöskään ollut sellaisenaan kiellettyä antaa kunnallisia ympäristönsuojelumääräyksiä, joilla asetukseen tai direktiiviin sisältyvät ohjeelliset vaatimukset muutettiin sitoviksi velvoitteiksi. Määräysten sisältöä arvioitaessa oli KHO:n mukaan otettava huomioon määräyksen tarpeellisuus ympäristönsuojelulain täytäntöön panemiseksi ja paikallisissa oloissa.

Valtioneuvoston asetus (931/2000) maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta (ns. *nitraattiasetus*)

Vesien suojelemisesta maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta on annettu EU:n direktiivi (91/676/ETY) eli ns. nitraattidirektiivi. Valtioneuvoston asetus maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta (931/2000) eli ns. nitraattiasetus on tullut voimaan 15.11.2000. Nitraat-

tiasetus on annettu ympäristönsuojelulain 11 § nojalla. Se sisältää lannan varastointia ja levitystä koskevia määräyksiä ja suosituksia sekä nitraattidirektiivin edellyttämät ns. hyvän maatalouskäytännön ohjeet. Nitraattiasetus koskee kaikkia eläinsuojia ja kaikkea pelto- ja puutarhaviljelyä.

Nitraattiasetus sisältää määräyksiä ja suosituksia koskien lantalan rakentamistarvetta, rakenteita ja mitoitusta sekä näitä koskevia poikkeuksia. Asetus sääntelee myös lannan luovutusta ja sitä koskevia ehtoja, patterivarastointia (mm. patterivarastoinnin edellytyksiä ja patterin sijoittamista) ja lannan levitystä (mm. levityksen edellytykset, suojaetäisyydet vesistöihin ja valtaojiin). Nitraattiasetuksen uudistamistyö käynnistyy ympäristöministeriössä vuonna 2009.

Maa- ja metsätalousministeriön rakentamismääräykset ja -ohjeet: Kotieläinrakennusten ympäristönhuolto (MMM-RMO C4)

Maa- ja metsätalousministeriön rakentamismääräys ja -ohjekokoelman osa C4 (liite 12 MMM:n asetukseen tuettavaa rakentamista koskevista rakentamismääräyksistä ja ohjeista) sisältää tuettavien kotieläinrakennusten lanta-, virtsa- ja säilörehun puristenestevarastoja, lantakouruja ja -johtoja, turkistarhojen ympäristöhaittojen ehkäisemistä sekä muiden jätteiden varastointia koskevia määräyksiä ja suosituksia.

Jätteet ja jätevedet

Jätelaki (1072/1993) ja jäteasetus (1390/1993), mm. jätelaissa säänneltyt velvollisuudet ja sen nojalla annetut kunnalliset jätehuoltomääräykset koskevat myös hevostalleja. Viemäriverkoston ulkopuolella sijaitsevilla talleilla syntyviin jätevesiin sovelletaan asetusta talousvesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (542/2003).

Terveydensuojelu

Terveydensuojelulain (TSL) 13.1 §:n 4)-kohdan mukaan toiminnanharjoittajan on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle eläinten pitoon tarkoitetun rakennuksen tai aitauksen sijoittamisesta tai käyttöönotosta asemakaava-alueelle. Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi velvoittaa tällaisen ilmoituksen tehtäväksi myös alueella, missä se jo olevan asutuksen takia katsotaan tarpeelliseksi (TSL 13.3 §). Ilmoitusta ei tarvitse tehdä toiminnasta, jolle tarvitaan ympäristölupa.

Ympäristöministeriön hevostallien ympäristönsuojeluohje (YM moniste 121/2003)

Ympäristöministeriön monisteessa 121/2003 "Hevostallien ympäristönsuojeluohje" on esitetty hevostenpitoon liittyvää ympäristönsuojelulainsäädäntöä ja muuta sääntelyä (eläinsuojelu, jättesäätely). Ohjeessa käsitellään mm. hevostallin sijoittumiseen, lannan varastointiin ja hyödyntämiseen, hevostallien jätehuoltoon ja jätevesiin sekä hevosten ulkoilualueisiin liittyviä kysymyksiä. Kotieläintalouden ympäristönsuojeluohjeita koskeva päivitystyö on meneillään ympäristöministeriössä.

Eläinsuojelu

Eläinsuojelulain ja -asetuksen tarkoituksena on eläinten suojelu ja niiden hyvinvoinnin ja kohtelun edistäminen. Eläimiä on kohdeltava hyvin eikä niille saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä. Eläintenpidossa on edistettävä eläinten terveyden ylläpitämistä sekä otettava huomioon eläinten fysiologiset tarpeet ja käyttäytymistarpeet. Eläinsuojeluvälvontaa paikallistasolla hoitavat kunnaneläinlääkäri, kunnan terveys- ja eläinsuojeluvälvontaa hoitavat viranhaltijat (terveystarkastajat) sekä poliisi.

Hevosen pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset

Hevosten pidolle asetettavien eläinsuojeluvaatimusten (Maa- ja metsätalousministeriön päätös nro 14/EEO/1998) mukaan hevosen karsina tai pilttu on sijoitettava siten, että eläimellä on kuulo- ja näköyhteys pitopaikassa tapahtuvaan toimintaan sekä mahdollisuus sosiaaliseen toimintaan. Hevosen pitoon tarkoitettavat varusteet ja laitteet on sijoitettava pitopaikkaan siten, etteivät ne aiheuta hevoselle vahingoittumisen vaaraa. Eläinsuojassa oleva hevonen on voitava hätätilanteessa poistaa nopeasti eläintiloista. Vaatimukseen liittyvien suositusten mukaan eläinsuojassa hevosta pidetään yksittäiskarsinassa tai ryhmässä. Hevosen pitämistä pilttuussa vältetään. Hevosen pitopaikan yhteydessä on erillinen tila hevosen vaatimia päivittäisiä puhdistus- ja muita toimenpiteitä varten sekä tuuletettava ja tarvittaessa lämmitettävä tila, jossa hevosen varusteet voidaan kuivata ja säilyttää. Päätöksessä on lisäksi eläinsuojan seiniä ja lattiaa, ovi- ja ikkuna-aukkoja, eläinsuojan olosuhteita (ilmanvaihtoa sekä melun, haitallisten kaasujen ja epäpuhtauksien raja-arvoja), karsinoiden ja pilttuiden kokoa, ulkotarhan ja laitumen laatua ja aitaamista sekä hevosen hoitoa koskevia vaatimuksia ja suosituksia.

Yksittäiskarsinan on oltava kooltaan 4,0–9,0 m² (varsomiskarsinan kooksi suositellaan 4,5–11 m²) hevosen säkäkorkeudesta riippuen. Ryhmäkarsinassa on oltava tilaa kutakin siellä pidettävää hevosta kohden yhtä paljon kuin yksittäiskarsinassa (täysikasvuinen hevonen), 75 % yksittäiskarsinan pinta-alasta (12–24 kk ikäinen nuori hevonen tai 50 % yksittäiskarsinan pinta-alasta (alle 12 kk ikäinen varsa). Hevospihatossa sellaisessa makuuhallissa, jossa hevosia ei ruokita, tilaa tarvitaan 80–40 % yksittäiskarsinan pinta-alasta hevosen iästä riippuen. Silloin, kun hevosia pidetään ryhmässä, jokaista alkavaa 10 hevosen ryhmää kohden on oltava käytettävissä sairaskarsina tai muu asianmukainen, tarvittaessa lämmitettävä tila hevosten ryhmästä erottamista ja hoitoa varten.

Ulkotarhan ja laitumen on oltava riittävän tilava ottaen huomioon eläimen rotu, koko, ikä, sukupuoli sekä siellä pidettävien eläinten lukumäärä ja aktiivisuus. Ympäristön on oltava riittävän rauhallinen ja meluton. Ulkotarhan ja laitumen sekä eläinsuojasta ulkotarhaan ja laitumelle johtavien kulkuteiden on oltava hevoselle turvalliset. Lauman sosiaalisessa arvoasteikossa alempana olevassa hevosella on oltava ulkotarhassa ja laitumella mahdollisuus väistää arvoasteikossa ylempänä olevan hevosen hyökkäävää käytöstä. Tarvittaessa ulkotarhassa ja laitumella on oltava hevoselle suojaa epäsuotuisia sääolosuhteita vastaan.

Hevosen liikunnan, ulkoilun ja sosiaalisen kanssakäymisen tarpeiden tyydyttämisestä on huolehdittava päivittäin. Lisäksi suositellaan, että hevonen pääsee kesällä päivittäin laitumelle ja että hevonen voi pitopaikassaan nähdä, haistella ja koskettaa muita hevosia.

Ulkoilu, liikunta ja jokamiehenoikeudet

Hevosella liikkuminen jokamiehenoikeutena

Ratsain liikkumisen katsotaan kuuluvan jokamiehen kulkuoikeuteen eli oikeuteen liikkua toisen maalla. Ratsastus on siis lähtökohtaisesti sallittua toiselle kuuluvalla alueella, mm. metsissä ja teillä, myös yksityisteillä (Laki yksityisistä teistä [YksTL] 4 §). Jokamiehenoikeuden nojalla ei kuitenkaan saa ratsastaa pihamailla eikä pelloilla, niityillä tai istutuksilla, jotka voivat vahingoittaa kulkemisesta.

Jokamiehenoikeuteen perustuva liikkuminen ei ole rajoituksetonta. Toisen omaisuudelle ei saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa (rikoslain 28:11 tarkoittama hallinnan loukkaus). Lisäksi on huomioitava mm. vahingontekoa ja kotirauhan suoja koskevat rikoslain säännökset sekä jätelain 19 §:n mukainen roskaamiskielto. On myös huomattava, että jokamiehenoikeus tiellä kuljettaessa koskee ratsukkoa, mutta ei hevosajoneuvoja, jotka rinnastetaan sääntelyn näkökulmasta ajoneuvoihin.

Järjestyslain 15 §:n mukaan ratsastus ja hevosajoneuvolla ajo on kielletty kuntopolulla, yleiseen käyttöön kunnostetulla ladulla ja urheilukentällä, ellei muuta ole osoitettu.

Jokamiehenoikeuteen perustuvaan liikkumiseen ei tarvita alueen omistajan suostumusta, eikä siitä voi periä maksua. Omistaja ei voi myöskään perusteetta kieltää tällaista liikkumista alueellaan. Luonnonsuojelulain (LSL) 36 §:n mukaan maa- tai vesialueelle ei saa pystyttää sellaista kulkemisen, mairinnousun tai muun jokamiehen oikeuden käyttämisen kieltävää taulua, jonka asettamiseen ei ole lakiin nojautuvaa perustetta. Liikennemerkin sijoittamiseen mm. yksityiselle tielle tarvitaan kunnan suostumus (Tieliikennelaki [TLL] 51.2 §).

Jokamiehenoikeuden käyttö ei ole riippuvainen kulkemisen tarkoituksesta. Esimerkiksi liiketoimintatarkoituksessa tapahtuva ratsastaminen on siis mahdollista jokamiehenoikeuksin. On kuitenkin huomioitava, että tällainen keskitetty toiminta saattaa aiheuttaa edellä mainitun kaltaista vähäistä suurempaa haittaa toisen omaisuudelle huomattavasti herkemmin kuin satunnainen yksityiskäyttö.

Ympäristöministeriön vuonna 2007 julkaiseman raportin ”Jokamiehenoikeuksien toimivuus” yhteydessä tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin eri tahoilta, mitä haittoja jokamiehenoikeuksiin ja eri käyttötarkoituksiin, kuten ratsastukseen, näiden näkökulmasta liittyy. Ratsastuksen osalta maanomistajien huolenaiheena oli pääasiassa maaston ja yksityisteiden kulumisen sekä turvallisuuskysymykset. Maanomistajat kokivat ongelmallisena myös liiketoimintaan perustuvan ratsastustoiminnan, joka aiheuttaa maaston ja reittien kulumista ja roskaantumista.

Ulkoilijoiden useimmin esiin tuomia ongelmia olivat liikkumisen kieltäminen lainvastaisella merkillä, polkujen lisääntynyt kulutus ja ratsujen ulosteet sekä turvallisuuden liittyvät seikat. Viranomaisten näkökulmasta ongelmallisiksi koettiin mm. kulkuväylille aiheutuneiden vaurioiden korvaamiseen liittyvät kysymykset, vaellukset, joita järjestetään jokamiehenoikeudella sopimatta maanomistajan kanssa, erimielisyydet ratsastusreiteistä ja epätietoisuus ratsukon paikasta tiellä, jalkakäytävällä ja ulkoilureitillä.

Ympäristöministeriössä on aloitettu myös jokamiehenoikeuksia koskevan ammatillaisen käsikirjan valmistelu.

Yksityistiet, liikkuminen teillä

Mikäli hevostalli on yksityistien osakas, otetaan hevosliikenne huomioon tienpidon osittelussa eli tienpitovelvollisuuden jaossa tieosakkaiden kesken sen hyödyn mukaan, jonka tien katsotaan kullekin tuottavan (YksTL 23.1 §).

Lain mukaan yksityistien käyttämiseen on oltava lupa, jos tietä käytetään muun kuin tieosakkaan järjestämään toimintaan, joka selvästi lisää tienpidon kustannuksia. Käytöstä voidaan periä käyttömaksu. (YksTL 80.1 ja 80.2 §) Tiekunnalla tai tieosakkailla on mahdollisuus tietyin edellytyksin kieltää moottori- ja hevosajoneuvolla ajo yksityistiellä muilta kuin tien osakkailta. Kiellon antamista on rajoitettu mm. koskien sellaisia yksityisteitä, joille on myönnetty valtion tai kunnan avustusta (YksTL 96.1 §).

Kun ratsastaen tai hevosajoneuvolla liikutaan tiellä, sovelletaan liikkumiseen tie-liikennelakia. Ratsastajan ja eläimen kuljettajan on TLL 46.2 §:n mukaan soveltuvin osin noudatettava ajoneuvon kuljettajaa koskevia säännöksiä. Tämä tarkoittaa, että ratsastajan tai hevosajoneuvon kuljettajan on käytettävä ajorataa ja kevyen liikenteen väylällä kulkeminen on sallittu ainoastaan kun se on nimenomaisesti liikennemerkillä osoitettu. Tieliikennelain, kuten myös järjestyslain noudattamista valvovat poliisiviranomaiset.

Ulkoilureitit, liikuntapaikat

Hevosten käyttöön tarkoitettuja reittejä on mahdollista perustaa ulkoilulaissa (606/1973) määriteltyinä ulkoilureitteinä. Laissa on säännökset mm. reitin perustamisen edellytyksistä, reittisuunnitelmasta, reitin perustamisesta reittitoimituksessa sekä maanomistajille maksettavaksi tulevista korvauksista. Reitin pito kuuluu kunnalle tai kunnan osoittamalle yhteisölle, valtion maalla valtiolle. Reitin perustamiseksi kunta laatii reittisuunnitelman, jonka vahvistaa alueellinen ympäristökeskus. Reitti perustetaan ulkoilureittitoimituksessa, jossa mm. määrätään ja merkitään reitin rajat ja päätetään maksettaviksi tulevista korvauksista. Toimitusta haetaan maanmittaus-toimistolta.

Hevosreitti voi perustua myös yksityisoikeudellisiin sopimuksiin maanomistajien kanssa (maanvuokra- tai käyttöoikeussopimus). Sopimuksessa voidaan sopia mm. reitin paikasta, käytöstä, kunnossapidosta ja korvauksista. On huomattava, että sopimus sitoo lähtökohtaisesti vain sopimuksen osapuolia, joten reitin pysyvyys kiinteistön omistajan vaihtuessa on epävarmaa. Reittisopimuksia varten on laadittu mallipohjia (esimerkiksi Suomen Latu ry:n mallisopimus).

Liikuntalain (1054/1998) mukaan kuntien ja valtion tehtävänä on yleisten edellytysten luominen liikunnalle. Lain 2.3 §:n mukaan kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät.

4 Ohjaustarpeet ja -tavoitteet

4.1

Hevostallien sijoittuminen ja suhde muuhun maankäyttöön

Hevostallien sijainnin ohjaamiseen on eniten tarvetta taajamien lähellä, missä on suurimmat paineet sekä tallitoiminnalle että maaseutumaiselle asuinrakentamiselle. Siellä, missä rakentaminen on väljempää ja vapaata maastoa enemmän, ohjauksen tarve ei ole yhtä suuri kuin tiiviisti asutetuilla alueilla. Olosuhteet ja ohjauksen tarve voivat vaihdella myös kunnan eri osissa.

Kaavoitus, erityisesti yleiskaavoitus, on maaseutumaisilla alueilla hyvä väline eri toimintojen yhteensovittamiseen. Kaavan puuttuessa tallien sijoittumista rakennuspaikalla voidaan ohjata myös rakennusjärjestyksellä. Rakennusjärjestyksen määräykset voivat myös täydentää kaavassa olevia määräyksiä.

Kaavassa voidaan osoittaa alueita erityisesti hevostalleja varten. Tällaiset alueet voivat olla pääkäyttötarkoitukseltaan esimerkiksi asuinalueita tai virkistysalueita, joille voi sijoittaa hevostaloutta ja /tai –urheilua /-harrastusta palvelevia rakennuksia. Erityisten tallialueiden osoittaminen ei kuitenkaan aina ole mahdollista tai tarpeen, jolloin tallitoiminta ohjautuu kaavan maa- ja metsätalousalueille. Tietyn väljyyden jättäminen toiminnan sijoittumiselle on tarkoituksenmukaista muun muassa sen vuoksi, että suunnittelun aikana ei välttämättä ole tietoa alueelle tulevista tallihankkeista, tallitoimintaan luontaisesti parhaiten sopivista paikoista tai alueiden saatavuudesta tallitoimintaan.

Vaikka erillisiä hevostallialueita ei osoitettaisikaan, kaava antaa perusteita talleja koskevaan lupaharkintaan. Esimerkiksi suunnittelutarveharkinnan yhteydessä voidaan katsoa, ettei tallitoimintaa sijoiteta liian lähelle asutusta. Voidaan myös pitää silmällä sitä, että tallin alueelta olisi luontevat yhteydet ratsastusmaastoihin joko maastossa tai teitä pitkin. Kaavassa voidaan myös osoittaa reittejä ratsastusta varten sekä paikallisia että seudullisia tarpeita varten.

Kaavassa tai rakennusjärjestyksessä annettavilla määräyksillä voidaan paikallisten olosuhteiden niin vaatiessa varmistaa tallitoiminnan sekä nykyisen ja tulevan asuinrakentamisen riittävä etäisyys toisistaan. Määräyksiä voidaan antaa sekä rakennuspaikan koosta että eri rakennusten ja rakennelmien etäisyydestä naapurikiinteistön rajoista. Voidaan myös määrätä, kuinka etäälle esimerkiksi talli, lantala tai maneesi on sijoitettava olemassa olevasta asuinrakennuksesta.

Määräysten tarve ja sisältö tulee harkita paikallisten olosuhteiden, kuten maaston, maiseman ja ympäristön maankäytön mukaan ja niiden tulee olla kohtuullisia maanomistajien kannalta. Ympäristön fyysisten ominaisuuksien ja eri toiminnoista aiheutuvien ympäristövaikutusten lisäksi määräysten tarpeeseen vaikuttavat olemassa olevan ja suunnitellun rakentamisen luonne ja tiiveys. Olosuhteiden ja ohja-

ustarpeiden vaihtelun vuoksi ei ole mahdollista antaa yksityiskohtaisia, koko maata koskevia ohjeita esimerkiksi riittävästä etäisyyksistä.

Rakennuspaikan yleinen soveltuvuus tallitoimintaan varmistetaan viimeistään rakennuslupamenettelyssä. Siihen on voitu ottaa kantaa myös suunnittelutarveharkinnassa.

4.2

Rakennuspaikkaa ja rakentamista koskevia vaatimuksia

Tallitoimintaan varattavan rakennuspaikan koko riippuu ensisijaisesti tallitoiminnan laadusta (kuten hevosten määrästä), rakennuspaikalla harjoitettavasta muusta toiminnasta (koulutuksesta, valmennuksesta, asumisesta ym.). Toiminnanharjoittajan vastuulla on varata toimintaansa sopivan muotoinen, riittävän kokoinen ja muutoinkin kelvollinen rakennuspaikka. Tallin, lantalan, varastojen ja mahdollisen maneesin lisäksi rakennuspaikalle on voitava sijoittaa myös tarpeelliset eläinten ulkoilualueet, kuten ulkoilutarhat ja ratsastuskenttä. Laitumet voivat sijaita kauempana. Rakennuspaikan koon lisäksi sen muoto ja muut olosuhteet vaikuttavat siihen, miten hyvin eri toiminnot voidaan alueelle sijoittaa.

Kaavaan tai rakennusjärjestykseen otettavien rakennuspaikan vähimmäiskokoa koskevien määräysten tehtävänä on lähinnä varmistaa, että toiminta voidaan sijoittaa alueelle aiheuttamatta haittaa naapurille tai vaikeuttamatta naapurin mahdollisuuksia hyödyntää omaa maatansa rakentamistarkoituksiin. Sama tehtävä on kaavassa tai rakennusjärjestyksessä annettavilla määräyksillä, jotka koskevat rakennusten tai rakennelmien etäisyyttä rakennuspaikan rajasta. Määräykset suojaavat myös tallin omistajaa: naapurin mahdolliset uudisrakennukset jäävät riittävän kauas tallista ja siihen liittyvästä muusta toiminnasta, jolloin naapurin mahdollisuudet valittaa tallitoiminnasta aiheutuvista häiriöistä heikkenevät. Määräysten ensisijaisena tarkoituksena ei kuitenkaan ole valitusten tai riitojen välttäminen, vaan niiden on oltava maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteiden kannalta perusteltuja.

Rakennusjärjestyksissä tai kaavoissa rakennuspaikan kokovaatimuksia on joissakin kunnissa pidetty tarpeellisena antaa nimenomaan pienille, harrastusluonteisille talleille, koska niitä on määrällisesti eniten ja ne useimmiten sijoittuvat lähelle muuta asutusta. Joskus määräyksiä on annettu myös ammattimaisille, yritystoimintaa harjoittaville talleille, mutta niiden kohdalla vaihtelu toiminnan laadussa on suurempaa ja harkinta siten luontevimmin tapauskohtaista. Rakennuspaikan kokovaatimukset on usein sidottu hevosten lukumäärään siten, että 1–3 tai enintään viiden hevosen tallilta on edellytetty 1–2 hehtaarin rakennuspaikkaa. On voitu myös käyttää ilmaisuja ”harrastusluonteinen, muutaman hevosen talli” ja ”yritystoimintaa varten tarkoitettu talli”. Voisi myös harkita, olisiko rakennuspaikan koko parempi sitoa tallin kokoon (kerrosalaan), jolloin tallissa voisi tarvittaessa ja tilan riittäessä olla enemmänkin hevosia kun aluksi on ajateltu. Rakennuspaikan kokoa harkittaessa on myös huomattava, että tilan muoto, maaperä ja pinnanmuodostus vaikuttavat rakennuspaikan käyttökelpoisuuteen.

Tallirakennuksen ja muiden tallitoimintaan liittyvien rakenteiden rakentamisesta on annettu määräyksiä eläinsuojelulain perusteella annetuissa eläinsuojeluvaatimuksissa. Jos tallitoiminnan investointeihin saadaan tukea maa- ja metsätalousministeriöltä, on noudatettava ministeriön rahoituspäätöksessään antamia, rakentamista koskevia ehtoja. Ehdosta saa osviittaa hyvään tallirakentamiseen, vaikka investointitukea ei haettaisikaan. Tallirakennuspaikan rakentamisen määrästä ei liene syytä antaa kaavassa tai rakennusjärjestyksessä muusta maaseudun rakentamisesta poikkeavia

määräyksiä, koska tilan pinta-alaan sidottu rakennusoikeus (esim. 10 % tilan pinta-ala) riittää hehtaarinakin tilalla hyvin pienen tallin rakentamiseen.

Olemassa olevan tallin toiminnan muuttaminen tai laajentaminen voi aiheuttaa lisärakentamistarpeita. Laajentamista tai muutosta koskevan rakennusluvan yhteydessä voidaan tarkistaa, soveltuuko rakennuspaikka edelleen haettuun käyttöön.

4.3

Hevostalleista aiheutuvien ympäristövaikutusten hallinta

Hevosten, kuten muidenkin eläinten pito vaikuttaa ympäristöön. Hevostallit poikkeavat muista kotieläinsuojista kokonsa, määränsä ja sijaintinsa puolesta. Hevostallien eläinyksikkömäärä on keskimäärin pienempi kuin esimerkiksi navettojen, sikaloiden tai kanaloiden. Hevostallien lukumäärä on muihin eläinsuojoihin verrattuna suuri ja kasvaa koko ajan. Hevostallit, erityisesti pienet hevostallit ja ratsastuskoulut pyrkivät sijoittumaan taajamien ja harrastajien lähelle. Hevosia myös liikutetaan tilojen ulkopuolella. Ratsastuskoulut ja muut isommat yksiköt aiheuttavat myös ajoneuvo-liikennettä ympäristöönsä.

Tallitoiminta voi aiheuttaa haju-, melu- ja pölyhaittoja naapurustoon, erityisesti jos se ei ole asianmukaisesti hoidettua. Toiminnasta, lähinnä lannan käsittelystä ja sijoittamisesta, voi aiheutua päästöjä myös vesistöihin. Päästöistä aiheutuvien terveys- ja ympäristöhaittojen ehkäisemisestä ja lieventämisestä voidaan antaa määräyksiä kunnan yleisissä ympäristönsuojelumääräyksissä. Naapurustoon kohdistuvia vaikutuksia voidaan pyrkiä ennaltaehkäisemään myös kaavoituksella tai rakennusjärjestyksen rakennuspaikan kokoa ja eri rakennusten ja rakenteiden etäisyyksiä koskevilla määräyksillä (ks. edellinen luku).

Valtioneuvoston asetuksessa maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta (ns. nitraattiasetuksessa) on yksityiskohtaisia määräyksiä lantalan rakenteista ja ohjemitoituksesta sekä lannan luovutuksesta, varastoinnista ja levittämisestä. Lantalan rakenteista on määrätty myös maa- ja metsätalousministeriön rakentamismääräyksissä ja -ohjeissa (MMM-RMO C4), jotka koskevat tuettavaa tallirakentamista, mutta joita voidaan soveltaa myös muuhun tallirakentamiseen.

Tämän lisäksi ympäristönsuojelumääräyksissä voi olla tarpeen antaa tarkempia määräyksiä esimerkiksi lantalan, ulkotarhan ja ratsastuskentän etäisyyttä rakennuspaikan rajasta, kaivoista, pohjavesialueista, vesistöistä ja valtaojista. Myös laitumen etäisyydestä vesistöistä ja valtaojista voidaan antaa määräyksiä. Erityisesti rinnealueilla voidaan myös määrätä ulkotarhojen ja vesiuomien välisistä suojavyöhykkeistä. Lisäksi ympäristönsuojelumääräyksissä voi olla määräyksiä lannan siivoamisesta ulkotarhoista ja ratsastuskentiltä sekä niiden pintamaan uusimisesta. Tallien, ulkotarhojen ja kenttien sijoittaminen pohjavesialueille voidaan kieltää. Ympäristöministeriön hevostallien ympäristönsuojeluohjeen mukaan suosituksena on perustaa hevosten ulkoilutarha vähintään 20 metrin etäisyydelle valtaojasta ja 100 metrin etäisyydelle purosta ym. vesistöistä. Ympäristönsuojeluohjeissa on myös suosituksia/ohjeita tarhojen, kenttien ja muiden harjoittelualueiden pohjarakenteista ja salaojituksista sekä laitumien hoidosta.

Hevostenpidosta aiheutuvia haittoja voidaan parhaiten ehkäistä hyvällä suunnittelulla ja hankekohtaisella neuvonnalla ja ohjauksella. Terveys- ja ympäristövaikutuksia voidaan yksittäistapauksissa ehkäistä ja poistaa ympäristönsuojelulain 85 §:n nojalla annettavilla erityisillä määräyksillä pilaantumisen ehkäisemiseksi. Ennen tällaisten määräysten antamiseen ryhtymistä yleensä pyritään selvittämään ja neuvomaan käytännössä parhaat keinot haitan ehkäisemiseksi, kuten pölyävän alueen kastelu pölyämisen vähentämiseksi.

Hevosten liikkuminen ja reitit

Eläinsuojeluvaatimusten mukaan hevosilla tulee olla riittävä mahdollisuus päivittäiseen ulkoiluun ja liikuntaan. Lisäksi suositellaan, että hevonen pääsee kesällä päivittäin laitumelle. Tämä merkitsee, että rakennuspaikalla on oltava riittävästi tilaa ulkoilutarhoja varten. Laitumet voivat olla kauempanakin. Ulkoilutarhaan ja laitumelle johtavien kulkuteiden on eläinsuojeluvaatimusten mukaan oltava hevoselle turvalliset. Ulkoilutarhojen järjestämisen mahdollisuus on otettava huomioon, kun rakennusluvan yhteydessä arvioidaan rakennuspaikan soveltuvuutta toimintaan sekä tallin ja muiden rakenteiden sijoittamista rakennuspaikalle.

Tallin rakennuspaikalta on hyvä olla turvallinen yhteys maastoratsastusreiteille. Maastossa ja yksityisteillä voidaan ratsastaa jokamiehenoikeuden perusteella. Ratsastuksesta ei kuitenkaan saa aiheutua maanomistajalle vähäistä suurempaa haittaa. Alueilla, joilla talleja on paljon tai joilla on ratsastuskouluja, on tarpeen olla myös erityisesti ratsastukseen varattuja reittejä. Ratsastusreittien suunnittelu soveltuu parhaiten tehtäväksi kaavoituksen yhteydessä. Reittien yksityiskohtaisesta sijoittamisesta, laadusta, käytöstä ja mahdollisista korvauksista sovitaan maanomistajien kanssa erillisillä reittisopimuksilla. Reitti on myös mahdollista perustaa ulkoilureittitoimituksella.

Hevosia liikutettaessa ja reittejä suunniteltaessa on syytä kiinnittää erityistä huomiota sekä ratsastajien että muiden ulkoilijoiden ja teillä liikkujien turvallisuuteen. Reitit ja esimerkiksi teiden ylityspaikat on tarpeen merkitä. Asutuksen tiivistyminen tallien ympärillä johtaa myös liikenteen lisäämiseen, mikä puolestaan lisää vaaratilanteita.

5 Menettelyt

5.1

Riittävä asiantuntemus, tietopohja ja vaikutusten arviointi

Maankäyttö- ja rakennuslaki korostaa suunnittelun laadun ja asiantuntemuksen monipuolisuuden merkitystä alueidenkäytön suunnittelussa ja rakentamisessa. Hyvä suunnittelu on tärkeää muun muassa eri toimintojen yhteensovittamisen ja rakentamisen laadun, ympäristöhaittojen ehkäisyn ja osapuolien välisten konfliktien vähentämisen vuoksi.

Kaavan laatijan tulee olla pätevä tehtävään (MRL 10 §). Kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin ja sitä laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman toteuttamisen ympäristövaikutukset (MRL 9 §). Myös rakennusjärjestyksen laadinnan yhteydessä on tehtävä määräysten perustelemisen kannalta tarpeelliset selvitykset esimerkiksi ympäristön olosuhteista.

Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava siitä, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan rakentamista koskevien säännösten ja määräysten sekä myönnetyn luvan mukaisesti (MRL 119 §). Rakennussuunnitelman laatijalla tulee olla rakennushankkeen laadun ja tehtävän vaativuuden edellyttämä koulutus ja kokemus (MRL 123 §). Suunnittelijoiden pätevyysvaatimuksista säädetään maankäyttö- ja rakennusasetuksessa. Myös Suomen rakennusmääräyskokoelman osassa A2 ”Rakennuksen suunnittelijat ja suunnitelmat” on määräyksiä ja ohjeita koskien suunnittelijan tehtäviä ja kelpoisuutta.

5.2

Vuorovaikutus ja viranomaisyhteistyö kaavan, rakennusjärjestyksen ja ympäristönsuojelumääräysten valmistelussa

Maankäyttö- ja rakennuslaki sääntelee kaavojen ja kunnallisen normiohjauksen valmistelussa noudatettavaa menettelyä. MRL 6.1 §:n mukaan kaavoja valmisteltaessa on oltava vuorovaikutuksessa niiden henkilöiden ja yhteisöjen kanssa, joiden oloihin ja etuihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa. MRL 6.2 §:ssä säädetään kaavoja valmistelevien viranomaisten velvollisuudesta tiedottaa kaavoista siten, että niillä, joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen.

MRL 6 §:n mukainen vuorovaikutteinen suunnittelu on MRL:n keskeinen tavoite. Vuorovaikutteisuuudella tarkoitetaan mm. avointa tiedottamista, mahdollisuutta osallistua kaavan valmisteluun ja suunnitelmien riittävää havainnollisuutta. Tarkempia

säännöksiä vuorovaikutteisuuden toteuttamisesta on lain 62 §:ssä ja 8 luvussa. (ks. Ekroos – Majamaa 2005, s. 35-36)

Rakennusjärjestyksen hyväksymisestä säädetään MRL 15 §:ssa. Lainkohdan mukaan rakennusjärjestystä valmisteltaessa on soveltuvin osin noudatettava MRL 62 ja 65 §:n mukaisia vuorovaikutusta ja ehdotuksen nähtävillä pitoa koskevia säännöksiä. Tarkemmin rakennusjärjestyksen hyväksymismenettelystä säädetään maankäyttö- ja rakennusasetuksessa.

Kunnanvaltuusto voi antaa kuntien ympäristönsuojelumääräyksiä, joista säädetään ympäristönsuojelulain 19 §:ssä. Ennen ympäristönsuojelumääräysten antamista on asianomaiselle alueelliselle ympäristökeskukselle sekä työvoima- ja elinkeinokeskukselle varattava tilaisuus lausunnon antamiseen.

Kaavan, rakennusjärjestyksen ja ympäristönsuojelumääräysten laadinnan aikainen vuorovaikutus ja osallistuminen voidaan turvata muun muassa järjestämällä yleisötilaisuuksia ja pitämällä laadinta-aineistoa nähtävillä. Aineistosta voidaan myös pyytää lausuntoja viranomaisilta ja muilta tarpeellisilta tahoilta. Hevostallien rakentamista ja ympäristönsuojelua koskevia kaavoja, rakennusjärjestyksiä ja ympäristönsuojelumääräyksiä laadittaessa on hyödyllistä kuulla lausuntoja pyytämällä tai muulla tavoin myös hevosalan asiantuntijoita sekä paikallisia, alueellisia tai valtakunnallisia järjestöjä.

5.3

Vuorovaikutus ja viranomaisyhteistyö yksittäisten hankkeiden lupamenettelyssä ja valvonnassa

Pienet hevostalouden hankkeet perustuvat yleensä rakennuslupaan ja mahdollisesti myös suunnittelutarveratkaisuun, sillä ympäristöluvan kynnys on verraten korkea, ja pienet hankkeet tulevat harvoin ympäristöluvan piiriin (ks. kappale 3.2). Rakennuslupamenettelystä ja -harkinnasta säädetään MRL 19 luvussa.

Arvioitaessa rakennushanketta lupamenettelyssä on huomioitava, että tallikokonaisuuden kuuluvat myös lantala ja ulkotarhat. Rakennuslupaviranomaisen on siis oltava tietoinen hanketta koskevasta ympäristönsuojelu- ja eläinsuojelumääräyksistä ja oltava yhteydessä kunnan ympäristönsuojelu- ja eläinsuojeluviranomaisiin, jotta hevostenpidon edellytyksiä voidaan arvioida kokonaisuutena. (ks. Hevostalouden ympäristönsuojeluohje 2003, s. 11) Näiltä viranomaisilta voidaan pyytää lausuntoja hankkeesta, myös viranomaiskokouksen järjestäminen on mahdollista. Vaativien, esimerkiksi pohjavesialueille tai niiden tuntumaan sijoittuvien hankkeiden yhteydessä on hyvä pyytää lausunto myös alueelliselta ympäristökeskukselta.

6 Työryhmän suositukset

Työryhmän käsityksen mukaan ei ole mahdollista antaa valtakunnallisia normeja esimerkiksi tallien ja naapurikiinteistöjen sopivista etäisyyksistä. Sen sijaan työryhmä antaa suosituksia maankäytön suunnittelun, rakentamisen ohjauksen ja ympäristönsuojelun periaatteista. Näissä periaatteissa työryhmä korostaa paikallisten tarpeiden ja olosuhteiden huomioon ottamista, eri välineiden tarkoituksenmukaista käyttöä ja laadinnan aikaista vuorovaikutusta. Eri toimintojen yhteensovittamisen ja ympäristöhaittojen lieventämisen lisäksi työryhmä kiinnittää huomiota hevosella liikkumisen pelisääntöjen selkeyttämiseen. Hevostallien suunnittelua, rakentamista ja ympäristövaikutuksia koskevan tiedon ja tiedon välittämisen tarve on työryhmän mielestä ilmeinen, samoin eri toimijoiden välisen yhteistyön parantaminen.

6.1

Hevosalan toimijoiden ja viranomaisten yhteistyötä lisätään

Eri hallinnonalojen viranomaisten ja hevosalan toimijoiden yhteistyön lisääminen valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla on tarpeen eri osapuolien tietopohjan parantamiseksi ja näkemysten yhteen sovittamiseksi sekä ilmenneiden ongelmakohtien ratkaisemiseksi. Päätösten valmistelussa tulisi etsiä tasapainoa eri sosiaalisten intressien välillä. Tämä edellyttää, että kansalaisten ja eri intressitahojen osallistuminen päätöksentekoprosessiin on toimivaa. Osallistumista ei saisi jättää vain kansalaisten oma-aloitteisuuden varaan. (ns. co-management -näkökulma, ks. liite, HÄSTSAM, PM till Hevostallityöryhmä). Myös eri hallinnonalojen viranomaisten välistä yhteistyötä on syytä parantaa.

6.1.1

Eri viranomaisten ja hevosalan toimijoiden välistä yhteistyötä lisätään

- valtakunnallisten säädösten, ohjeiden ja suositusten laadinnassa (mm. eläinsuojeluvaatimukset, tuettavaa hevostaloutta koskevat rakentamismääräykset, hevostalouden ympäristönsuojeluohjeet, kaavoitusta, rakennusjärjestyksiä ja ympäristönsuojelumääräyksiä koskevat ohjeet). (YM, MMM, Suomen Kuntaliitto)
- kunnallisten määräysten (rakennusjärjestysten ja ympäristönsuojelumääräysten) laadinnassa. (Kunnat)
- maankäytön suunnittelussa (kaavojen laadinnassa). (Kunnat)
- kunnan eri viranomaisten (rakennusvalvonnan, ympäristönsuojelun ja terveysuojelun/eläinsuojelun) toiminnassa. (Kunnat)

6.1.2

Eri hallinnonalojen koulutustilaisuuksissa otetaan esiin hevostallien sijoittamiseen, rakentamiseen, ympäristönsuojeluun ja hyvään hevosenpitoon liittyviä asioita. Tarvitaan myös viranomaisten ja hevosalan toimijoiden yhteisiä koulutustilaisuuksia. (YM, MMM, hevosalan toimijat)

6.1.3

Kuntia rohkaistaan laatimaan yhteistyössä hevosalan toimijoiden kanssa kunnassa harjoitettavaa hevostaloutta, -urheilua ja -harrastusta koskevan kehittämisohjelma maankäytön suunnittelun ja yksittäisiä hankkeita koskevan päätöksenteon pohjaksi. (Hevosalan toimijat)

6.2

Hevostalous ja -harrastus otetaan huomioon kaavoituksessa

Erityisesti kaupunkiseuduilla ja niiden lievealueilla, joilla on rakentamispaineita ja eri maankäyttömuotojen yhteensovittamisella on korostunut merkitys, hevostalouden sijoittumis- ja toimintamahdollisuudet on suositeltavaa ottaa huomioon kaavoituksessa. Kaavatarkastelun kautta voidaan ottaa huomioon alueella jo olevat toiminnot ja varautumaan uusien toimintojen sijoittamiseen. Kaavoituksen keinoin voidaan myös varmistaa riittävien vapaa-alueiden ja yhteismahdollisuuksien jääminen alueelle, jotta hevosilla päästään liikkumaan myös tilan ulkopuolella. Samalla voidaan varmistua siitä, että nämä yhteydet eivät esimerkiksi asutuksen tiivistymisen vuoksi katkea.

Kaavoituskäytäntöjä tulisi kehittää esimerkiksi ohjeistamalla kaavamerkintöjä ja -määräyksiä. Kaavan laatijan näkökulmasta tärkeitä ovat myös riittävät ja luotettavat pohjatiedot ja selvitykset eri tyyppisten hevostalouden hankkeiden maankäytön ja rakentamisen tarpeista ja vaikutuksista (pienet hevostallit, ratsastus- ja raviurheilukeskukset, suuret hevoskasvatustyksiköt). Käytäntöjen ja ohjeistuksen kehittämisessä voivat olla apuna jo laaditut ns. ”hevoskaavat” ja niistä saadut kokemukset, joiden pohjalta on mahdollista luoda hyviä käytäntöjä hevostalouden huomioimiseen kaavoituksessa.

Valmisteilla olevan maankäyttö- ja rakennuslain muutosehdotuksen mukaan (hallituksen esitys valmistumassa keväällä 2008) yleiskaavoituksen käyttöä laajennetaan maaseutualueiden rakentamisen ohjauksessa. Ns. kyläkaavoitusta kehittäessä ja ohjeistusta laadittaessa on syytä kiinnittää huomiota myös hevostalouden ja -harrastuksen ohjaamiseen

6.2.1

Kuntia rohkaistaan käsittelemään hevostalouden ja -harrastuksen maankäyttökysymyksiä kaavoituksessa. Kaavoituksessa voidaan ottaa huomioon alueella jo olevat toiminnot ja varautua uusien toimintojen sijoittumiseen sekä turvata riittävät vapaa-alueet ja yhteydet hevosella liikkumista varten. (Suomen Kuntaliitto, alueelliset ympäristökeskukset)

6.2.2

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaista maaseutukylien kaavoitusta kehitettäessä ja laadittaessa kaavamerkintöjä ja -määräyksiä koskevaa ohjeistusta kiinnitetään huomiota hevostalouden ja -harrastuksen tarpeisiin. (YM, Suomen Kuntaliitto)

Paikalliset tarpeet ja olosuhteet rakennusjärjestysten ja ympäristönsuojelumääräysten laadinnan lähtökohdaksi

Kunnan rakennusjärjestyksessä ja ympäristönsuojelumääräyksissä voidaan tarvittaessa antaa hevostallien sijoittamista, rakentamista ja ympäristönsuojelua koskevia määräyksiä. Vastaavia määräyksiä voidaan antaa myös kaavassa.

Rakennusjärjestysten ja ympäristönsuojelumääräysten laadinnassa tulee kiinnittää huomiota määräyksiä antamisen lähtökohtiin rakentamisen ohjauksen ja ympäristön pilaantumisen ehkäisyn työvälineinä. Määräysten tarve ja sisältö tulee harkita paikallisista tarpeista ja olosuhteista käsin. Valtakunnallisia tai muuten yleispäteviä ohjeita esimerkiksi riittävästä etäisyyksistä ei ole mahdollista eikä syytä antaa. Määräysten laadinnan on perustuttava vuorovaikutukseen ja riittävään tietoon alueen olosuhteista. On myös huolehdittava siitä, että määräykset ovat maanomistajille kohtuullisia.

6.3.1

Määräysten on perustuttava paikallisiin tarpeisiin ja riittävään tietoon alueen olosuhteista. Määräyksiä laadittaessa on huomattava, että olosuhteet ja ohjauksen tarve voivat poiketa toisistaan huomattavasti kunnan eri osissa, jolloin myös määräysten tulee olla eri alueilla erilaisia. Määräysten tulee olla maankäytön ja rakentamisen ohjauksen tai ympäristönsuojelun kannalta perusteltuja ja maanomistajille kohtuullisia. Voi myös olla alueita, joilla määräyksiin ei ole tarvetta. (kunnat)

6.3.2

Määräyksiä laadittaessa tulee varmistaa, että hevosalan toimijat voivat osallistua asian valmisteluun. (Kunnat)

6.3.3

Rakennusjärjestyksen määräykset voivat koskea esimerkiksi eri kokoisten tallien rakennuspaikan vähimmäiskokoa ja aitaamista sekä tallin, lantalan ja maneesin vähimmäisetäisyyksiä rakennuspaikan rajoista ja/tai naapurin asuinrakennuksesta. Määräyksiä voidaan antaa myös ratsastuskentän ja ulkoilutarhan vähimmäisetäisyyksiä, mikäli siihen on esimerkiksi asutuksen läheisyydestä tai tiiviyydestä johtuvia erityisiä perusteluja. (Kunnat)

6.3.4

Ympäristönsuojelumääräykset voivat koskea esimerkiksi tallin, lantalan, ulkoilutarhan, maneesin, ratsastuskentän ja laitumen etäisyyttä kaivoista, valtaojista, vesistöistä, ja pohjavesialueista sekä lannan varastointia, patterointia, levittämistä ja käsittelyä.

Hevosella liikkumisen pelisääntöjä selkeytetään

Hevostalouden rakentamishankkeita ja niiden sijoittumista suunniteltaessa tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, millä tavoin hevoset pääsevät liikkumaan tilan ulkopuolella. Eritoten pienille tiloille sijoittuvilla hevostalleilla liikkumiseen käytetään lähes yksinomaan muiden hallinnassa olevia alueita. Kaavoituksessa voidaan pyrkiä

varmistumaan siitä, että tallien ympäristöön jää liikkumiseen soveltuvaa aluetta. Ratsastusreittejä voidaan perustaa ulkoilureittitoimituksissa ja myös sopimalla asiasta maanomistajien kanssa.

Ratsain liikkuminen kuuluu jokamiehenoikeuteen. Tämä oikeus ei kuitenkaan ole rajoituksetonta ja maanomistajan asema tulisi aina huomioida. Hyvä käytäntö on olla yhteydessä maanomistajiin ja tiedottaa heille liikkumisesta alueella, vaikka ratsastaminen perustuisikin jokamiehenoikeuteen. Ympäristöministeriössä valmistellaan ammattilaisille suunnattua käsikirjaa jokamiehen oikeuksista, joka tulee selkeyttämään jokamiehenoikeuden käyttöä myös ratsastuksen näkökulmasta. Yksityisteiden käyttöä ratsastuksessa voitaisiin selkeyttää.

Reittien suunnittelu ja toteutus kaipaa ohjeistusta ja eri osapuolien yhteistä rahoitusta. Paikallisten tarpeiden lisäksi on huomattava, että seudullisilla ratsastusreiteillä on tulevaisuudessa yhä suurempi matkailullinen merkitys.

6.4.1.

Kaavoituksessa kiinnitetään huomiota riittävien vapaa-alueiden säilyttämiseen hevosella liikkumista varten sekä varaudutaan paikallisten ja seudullisten ratsastusreittien järjestämiseen. (Kunnat)

6.4.2

Viranomaiset ja hevosalan järjestöt valmistelevat yhdessä ja jakavat tietoa siitä, miten maastossa ja yksityisteillä voidaan liikkua hevosella jokamiehenoikeuden, lainsäädännön tai sopimusten perusteella. Työssä hyödynnetään ympäristöministeriössä valmisteltavaa ammattilaisen käsikirjaa jokamiehenoikeuksista. (YM, Suomen Kuntaliitto, hevosalan toimijat, MTK)

6.4.3

Selvitetään mahdollisuudet suunnata valtion ja maakuntien rahoitusta seudullisten ratsastusreittien toteuttamiseen ja laaditaan reittien toteuttamista koskevat laatuksiteerit. (OPM, YM, TEM, MMM, maakunnan liitot, MTK)

6.4.4.

Selvitetään mahdollisuudet ja tarve selventää yksityistielain säännöksiä tai tulkintaa hevosella liikkumisen kannalta. (LVM, YM)

6.5

Asiantuntemusta lisätään ja tietoa kartutetaan

Hevostalouden maankäyttöön ja rakentamiseen liittyvän päätöksenteon tulisi perustua riittäviin tietoihin hevostalouden tarpeista ja toisaalta vaikutuksista.

Asiantuntijuuden ja tiedon merkitys on suuri myös hevostalouden hankkeiden suunnittelussa. Se, että sääntelyä ja määräyksiä ei tunneta tai niitä ei noudateta, voi osaltaan olla syynä syntyneisiin ongelmatilanteisiin.

Hevostalouden vaikutuksiin liittyvää tutkimusta on tehty ja tehdään laajalti. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää valmisteltaessa hevostalouteen ja sen toimintamahdollisuuksiin vaikuttavaa sääntelyä ja päätöksiä. Lisää tietoa tarvittaisiin mm. lannan hyödyntämisestä sekä muista ympäristövaikutuksista, esimerkiksi ratsastuksen vaikutuksesta maaston kulumiseen.

Viranomaisohjeistuksen lisäksi tarvitaan hevosalan omaa ohjeistusta ja opastusta hyvästä hevostenpidosta, rakentamisesta ja ulkoalueiden käytöstä sekä hevosten liikuttamisesta ja naapureiden huomioon ottamisesta.

6.5.1

Kuntien rakennus- ja ympäristönsuojeluviranomaisten käyttöön kootaan yhteistyössä hevosalan toimijoiden kanssa tallirakentajille suunnattua materiaalia, jossa korostetaan asiantuntevan suunnittelun merkitystä ja tallien ympäristövaikutusten vähentämistä suunnittelun avulla. Materiaalissa voidaan myös kertoa niistä seikoista, joihin ennakko- tai jälkivalvonnalla voidaan puuttua. (YM, Suomen Kuntaliitto, hevosalan toimijat)

6.5.2

Hevosalan järjestöt ja asiantuntijat lisäävät erityisesti aloittelevien hevosharrastajien ja yrittäjien asiantuntemusta hyvästä hevospidosta, rakentamisesta ja ulkoilualueiden käytöstä, toiminnan ympäristövaikutuksista sekä hevosella liikkumisesta ja naapureiden huomioon ottamisesta (Hevosalan toimijat)

6.5.3

Hevosalan ympäristövaikutuksista tarvitaan lisää tutkittua tietoa. Tarvitaan tietoa myös haitallisten ympäristövaikutusten lieventämisen ja myönteisten ympäristövaikutusten vahvistamisen keinoista ja hyvistä käytännöistä. Tietoa tarvitaan erityisesti lannan käsittelystä, hyödyntämisestä ja polttamisen edellytyksistä, ratsastuksen vaikutuksesta teiden ja maaston kulumiseen sekä talliympäristön hoidosta. (YM, MMM, hevosalan toimijat, tutkimuslaitokset)

TAUSTA-AINEISTOA

- Ekroos, Ari ja Majamaa, Vesa (2005). Maankäyttö- ja rakennuslaki. Edita.
- Emenius et al (2001). Dispersion of horse allergen in the ambient air, detected with sandwich ELISA. artikkeli. *Allergy* 2001:56:771-774.
- Hämäläinen Esko (2007). Yksitysteiden tienkäytön pelisäännöt. Suomen tieyhdistys 2007.
URL: <http://www.tieyhdistys.fi/ladattavattiedostot/pelisaannot.pdf>
- HÄSTSAM -team (2008). PM till Hevostallityöryhmä. Utvidgad version av PP-presentation vid Hevostallityöryhmäs seminarium i Böle den 15.4.2008.
- Maa- ja metsätalousministeriö (1998). Hevostallien pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset. F24, Maa- ja metsätalousministeriö, päätös nro 14/EEC/1998. 11.12.1998.
- Maa- ja metsätalousministeriö (2004). Tavoitteena terve ja hyvinvoiva hevonen. Maa- ja metsätalousministeriö. Elintarvike- ja terveysosaston julkaisuja 3/2004.
- Martin-Päivä Minna ja Mäenpää Minna (toim.) (2007). Hevosalan hanketoiminnan kehittämisohjelma vuosille 2007 ja 2013. Suomen Hippos ry.
- Rakennusjärjestys selvitys 2003. Kuntaliitto/Ympäristöministeriö. URL: <http://www.kunnat.net/attachment.asp?path=1;29;356;61567;61569;93696>, viittauspäivä 27.3.2008.
- Saastamoinen, Markku ja Teräväinen, Hanne (toim.) (2007). Hevosien ruokinta ja hoito. 6., uudistettu painos. Pro Agria Maaseutukeskusten liitto. MTT Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Tieto tuottamaan 119.
- Siltanen, Satu (2007): Hevostalous maankäytön suunnittelussa, esimerkkinä Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alue. Diplomityö. Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto, Maisema-arkkitehtuuri.
- Suomen latu ry (2004). Poluista reiteiksi -projekti. URL: <http://www.suomenlatu.fi/poluistareiteiksi/>, viittauspäivä 29.4.2008.
- Suomen Ratsastajainliitto ry (2005). Ratsastuskeskusten suunnittelu- ja rakentamisopas. Opetusministeriö. Liikuntapaikkajulkaisu 86. Rakennustieto Oy.
- Vihervuori, Pekka (2001). Luonnon virkistyskäyttö. Teoksessa Kuusiniemi – Kumpula – Ekroos – Vihervuori: Ympäristöoikeus. WSOY Lakitieto.
- Viljanen, Pekka ja Rautiainen, Anne (2007). Jokamiehen oikeuden toimivuus. Ympäristöministeriön raportteja 19/2007. URL: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=74190&lan=fi>
- Ympäristöhallinnon jokamiehen oikeuksia käsittelevät sivut
URL: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=249465&lan=FI>

Liite I

Esimerkkejä hevostalleista, rakennuspaikoista ja ympäristön hoidon käytännöistä

Suuri ratsastustalli

- n. 30 hevosta
- tilan koko n. 5,9 ha, naapurissa golfkenttä, maatiloja ja kunnan metsää
- talli/toimistorakennus 1089 k-m²
- maneesi/kabinettitilat 1001 k-m²
- ratsastuskenttä 40 m x 90 m, 3600 m²
- kävelytyskone 6 hevoselle
- jaloittelutarhat, 13 kpl
- ei laidunalueita
- lähimpään asuinrakennukseen tilan rajalta n. 100 m
- oma biologinen jätevedenpuhdistamo
- vesi porakaivosta, 30 m:n päässä tallista
- lanta kompostoidaan ja käytetään maanparannusaineena
- jätökset poistetaan ratsastuskentältä välittömästi
- kenttää kastellaan kesällä kuivaan aikaan, jotta se ei pölyäisi
- tarhoista poistetaan jätökset kerran päivässä
- etäisyys tarhoilta valtaojaan on n. 100 m
- ratsastusreitti vuokrattu kunnan omistamalta maalta

Pieni ratsastustalli

- kahden hevosen talli/pihatto
- reilun hehtaarin tontti
- naapurissa kuuden hevosen talli, rajoittuu osittain naapurin laitumeen ja harjoitusravirataan
- etäisyys lähimpään muuhun asuintaloon 200 m
- katettu, umpiseinäinen lantala (tallirakennuksessa) sijaitsee 20 metriä kiinteistön rajasta
- osittain maaton lanta menee pääosin peltolannoitteeksi, pieneltä osin kaupunkilaisten puutarhoihin, ei levitetä omalle kiinteistölle (loiskierron kontrollointi)
- vesi otetaan porakaivosta, joka sijaitsee noin 30-40 metrin päässä tallista
- lähin vieras kaivo noin 150 m:n päässä
- tallirakennus, EU-mitotetut karsinat ja lantala, varastotila rehuja ja kuivikkeita varten, lämmitetty satulahuone varusteiden säilytystä ja kuivatusta varten, auto/vaunutalli
- hevosten ulkoilutarha, välittömästi tallin yhteydessä, jolloin voidaan käyttää pihattona
- ratsastuskenttä
- kentän pintaa voidaan kastella kesällä, mutta käytetty kate ei käytännössä juuri pölyä
- tarha ja kesällä laidun siivotaan noin joka toinen päivä
- laidun
- yhden naapurin kanssa on sovittu suullisesti, että heidän maillaan ei liikuta
- liikuttaminen pääasiassa omalla kentällä, myös läheisellä maneesilla, johon siirrytään ratsastaen hiekkateitä, viikonloppuisin satunnaisesti pidempiä maastolenkkejä yleensä metsäteitä pitkin
- mahdolliset tielle tippuvat lannat kerätään asutuilta tieosuuksilta pois samantien

Liite 2

HÄSTSAM -teamet presenterade några slutsatser från sin forskning vid Hevostallityöryhmäs seminarium i Böle den 15.4.2008. Nedanstående text kan betraktas som en något utvidgad version av PP-presentationen den 15.4.

PM till Hevostallityöryhmä

Bakgrund – hästbranschen växer i flera riktningar

Hästnäringen växer i Finland, både vad gäller de etablerade formerna av hästsport så som trav och ridning, men också nya former av hästhållning ökar. Sporten blir både mer professionaliserad samtidigt som sporten får en större bredd, dvs. fler hobbyryttare och kuskar med varierande intressen. Uppenbart är att allt fler små stall byggs, och att det är många hästmänniskors dröm att bygga det egna stallet – gärna i anslutning till tillväxtcentra. Hästarna rids och körs på den egna anläggningen men också i den närliggande terrängen. Allt fler ryttare känner ett behov av att få tillgång till en manege, och maneger byggs kontinuerlig både med investeringsstöd och utan. För de små stallen som inte själva har möjlighet att finansiera bygget av en manege är det av intresse att lätt kunna rida eller transportera hästen till närmaste ridhus. En utmaning för vägnätet kring manegerna är att erbjuda möjliga ridvägar för de närbelägna stallen. Nya hästraser och ridgrenar genererar också nya behov: distansryttarna har behov av att kunna rida tiotals kilometer för att träna sina hästar. Islandshästarna genererar både behov av rundbanor, terräng och dessa hästar används också ofta till den allt mer ökande hästturismen som också genererar behov av vackra och säkra ridleder. Också det traditionella jordbruket måste anpassa foderproduktionen så att den lämpar sig för häst, här finns en viktig nisch för jordbruket att ta fasta på. Åkerarealer för hästbete är eftertraktade, inte minst av de nya hästuppfödare som håller på att etablera sig. I Sverige är det redan ett känt faktum och diskussion pågår om hur hästuppfödarpromoten har förändrats till hobbyuppfödning bland kvinnor med ett eller ett par ston.

En utmaning för hästbranschen är produktutvecklingen och rationaliseringen vad gäller stallkötsel framförallt i fråga om gödselhantering och utfodring. Också övrig foderproduktionsutveckling borde utvecklas för att möta de nya behoven. I övrigt är den snabbt växande hästbranschen också i behov av utbildning i god hästhållning och säkerhetstänkande. Denna typ av utbildning kan inte bara förlitas på ridskolorna, utan föreningar, skolor och organisationer bör samarbeta om att sprida kunskap om både hästkötsel och att röra sig på vägarna med häst.

Tre nivåer för att reglera den växande hästbranschens ställning i samhället

1. Hästbranchprogram
2. Generalplaner
3. Byggnadsordningar

1. Hästprogram

Program för hästhushållningen kunde utarbetas både på regional och kommunal nivå. Sådana hästbranschens program kunde omfatta följande dimensioner:

Markanvändning

I programmet kan formuleras riktlinjer för en långsiktig markdisposition med avseende å hästnäringen. Principerna kan påverka generalplaneringen, där markfrågan konkretiseras och förankras i formella beslutssystem

Näringsliv

En grov kalkyl som framtagits i Sverige visar att ca 8-10 hästar genererar en helårsarbetsplats. (foder, skötsel, tränartjänster, hovslagartjänster, veterinärtjänster, utrustning mm). Hästbranchprogrammen kan illustrera vilka ekonomiska möjligheter som är anknutna till hästnäringen och hur olika ekonomiska aktörer kan dra nytta av denna utveckling.

Inflyttning

Det finns många exempel på att landskommuner kan rekrytera nya invånare genom att profilera sig som "hästvänlig kommun". Att erbjuda möjligheter att utöva hästsporter av olika slag kan vara en konkurrensfaktor för hela regioner.

Ungdomspolitik

Hästsporten engagerar stora grupper ungdomar och barn, framförallt rid- och travskolor satsar på de här målgrupperna. För många ungdomar är stallet deras "ungdomsgård" där man tillbringar flera kvällar i veckan.

Jämställdhet

Majoriteten (över 90 procent) av ryttarna är flickor och kvinnor. Att satsa på ridsport är därför också ett ställningstagande ifråga om jämställdhet - man kan i det här avseendet jämföra kommunernas (eller regionernas) satsningar på pojkdominerade sporter t.ex. ishallar.

Sport och motion

Eftersom hästsporten utgör en växande idrottsgren och motionsform (för alla åldrar) - inte minst bland stadsbefolkningen. Det är därför av vikt att hästar och stall finns tillgängliga inom rimliga avstånd från urbana centra.

Friskvård och rehabilitering

Användningen av hästar inom rehabilitering och friskvård ökar kontinuerligt och ger grund för ökat samarbete mellan kommunala utbildnings- och socialsektorer och hästbranschen.

Det finns redan exempel på olika slag av regionala och kommunala hästbranchprogram. T.ex. Heby kommun i Sverige och Hästsportcentret i Vasaregionen.

Initiativtagare och drivkraft: A) Privata intressenter (företag, organisationer, föreningar) och B) Kommun eller region. C) Framgång förutsätter att båda dessa parter samarbetar.

2. Generalplanering

Generalplaneringen sker numera ofta som delgeneralplaner; därmed ökar möjligheterna att utan alltför långa väntetider ta in nya aktiviteter, så som hästsport, i markplaneringen.

- Kan användas särskilt beträffande frågor som gäller var man får rida och röra sig med häst
- Särskilda "hästområden" kan märkas ut
- Ju mindre hänsyn till hästsektorn i generalplanen desto mera problem lämnas över till byggnadsordningen som instrument
- Man borde tänka genom förhållandet mellan generalplan byggnadsordning

Åtminstone följande klassificeringar berör hästsportens behov:

- V (virkistysalue)
- VL (lähivirkistysalue)
- VU (urheilu- ja virkistyspalvelujen alue)
- VR (retkeily- ja ulkoilualue).

→ VU: "Alue osoitetaan hevosten pitämistä sekä niihin liittyvää harjoitus- ja harrastustoimintaa varten ja sille saa rakentaa tätä käyttötarkoitusta palvelevia rakennuksia ja rakennelmia" (Yleiskaavavamerkinnät ja -määräykset, YM)

3. Byggnadsordningar

Byggnadsordningen kan lämpa sig som "regleringsinstrument" för hästnäringen, speciellt om den kombineras med stödjande åtgärder som ett kommunalt hästprogram. Härvid bör dock beaktas att byggnadsordningen, i enlighet kommunförbundets rekommendationer, bör underställas samarbetsförfarande och diskussion mellan myndigheter, medborgare och intressenter. Detta bör ske speciellt om byggnadsordningen revideras men principen kunde också tillämpas då mer krävande byggnads- och anläggningsärenden behandlas under en existerande byggnadsordning. Möjligheten att differentiera byggnadsordningens rekommendationer och bestämmelser områdesvis inom en och samma kommun borde också utnyttjas eftersom detta skulle skapa den flexibilitet som hästnäringen kräver. En differentierad byggnadsordning kunde med fördel kombineras med ett kommunalt hästprogram.

